

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו

קהל קשרת צפון

התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש

תוכן הענינים

- ג דעת תורה הגאון רבי שפטיה סגל
- ה דברי הגאון הרב ירון אשכנזי בהשקת קונטרס "מדינה של תורה"
- י דברי הרב אליהו גפני
- יא איצת השחר - לא יום ולא לילה
- טז הזהות היהודית במבחן - גם בארץ
- יט עיונים בדרכי העבודה
- כז על הגאולה ועל התשובה
- כד ברית עולם
- מ וישם המלך אהשורוש מס
- מה פקיעין - הישוב היהודי שלא פסק

קדושת ציון

מו"ל עמותת 'קדושת ציון'
עורך ראשי הרב יהודה אפשטיין
עורך משנה הרב פסח הלפרין
עמוד מכון מירא דק"א

כותבים משתתפים

טורים ומאמרים הרב יהודה אפשטיין
 הרב מאיר גולדמניץ
 הרב אבא שלמה גולדברג
 הרב אליהו ברים
 הרב מנשה בן-יוסף
 הרב מרדכי נוימן

מדורים

דעת תורה
 דעת ציון
 מועדי ציון
 מסיילת ציון
 אמונת ציון
 משנת רבותינו
 מפעילות האגודה
 מקומות בארץ
 ברית ותורה
 הוא"ל משה

ועדת ביקורת

דוא"ר 5 7694342@GMAIL.COM

מהלכת הפצה 052-7628803

דוא"ר 5 Y0527628803@GMAIL.COM

אין המערכת אחראית לתוכן הפרסומות

לשאלות בכל ענין, להצטרפות

ל'קבוצת השליחה, ולכ"כ ענין אחר

QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM

079-5383396

077-3181693

לכל הקוראים שלום וברכה,

בשעת כתיבת השורות קשה לדעת מה ילד יום, המגפה משתוללת בקרב העם היושב בציון, מנסים בצעדים מהוססים לצאת מהסגר, ומקווים מעומק הלב שהחיסונים אכן יגשימו את הציפיות ובתוך זמן קצר נחלץ מהמגפה. דומה לעיתים, כי מושגים כמו מקדם הדבקה, מוטציה, חיסון עדר ועוד - הם מושגים שגדלנו אתם, ולא כאלו שרק לפני שנה תמימה פרצו לתודעה הציבורית.

לאחרונה פגשתי מכר, אשר דבר בדאגה על המוטציה הדרום אפריקאית ועל כך שהיא עלולה להיות עמידה בפני החיסונים, ואז הרים ידיו ואמר - בסוף לא תהיה בררה, נצטרך לעשות תשובה.... ובתוך אותה בדיחה זיהיתי נקודה פנימית של אמת נוהרי בדיחה היא דרך נהדרת להעביר אמת נוקבת, והיא נוגעת לכל מציאות חיינו בעולם המודרני בו אנו חיים.

האדם המודרני, והיהודי בתוכו, מדמה שהצליח להנדס את העולם באופן, שיספק את צרכיו, ויהפוך את התלות בבורא עולם למיותרת ח"ו. הקדמה הטכנולוגית האדירה שהעולם עבר בשנים האחרונות הביאו אותו לרמה של גאווה ומרידה בבורא עולם, שאינה זכורה אולי מאז ימי מגדל בבל. הגבולות שבין בורא לנברא הלכו ונטשטשו בתודעה, ומלך מלכי המלכים, אשר קרא את שמו על עמו בחירו, הפך בעיני אותו אדם מודרני למושג מיושן, לכלי אין חפץ בו, חלילה.

משבר הקורונה, עם כל תהפוכותיו, מביא רבים להרהר מחדש במושגי היסוד שהיו ברורים להם אודות כל-יכולתו של האדם, ותקוותו היא שמידת העונה תגבר על הנסיון להתכחש למציאות, ואנשים יבואו לידי חשבון נפש נוקב על כל התנהלותם עד כה, התנהלות אשר התעלמה ממציותו של הכח האמיתי היחיד בעולמנו - הקב"ה.

לעולם יש יעוד, יש מי שמוליך אותו, יש תכלית. שורש הכפירה היא האמונה בגורל עיוור, ולא פחות מכך - בגורל שהאדם שולט על עיצובו. עם ישראל - כל מהותו היא להוכיח אמת זו לכל באי עולם! הרמב"ם קובע באגרת תחית המתים (עמ' טע נמשכות שלם), כי

הגאון הצדיק רבי שפטיה סגל זצ"ל

מגדולי תלמידי מרן האור שמח זצ"ל

וברור, כמו שלא יתכן כיבוש בלי סיכונים, וכמו שכתב הרמב"ן עצמו בחומש (דברים כ ט) גבי מלחמה, וז"ל - "כי התורה תצוה בדרך הארץ ותעשה הנסים עם יראוי בהסתר, ואין החפץ לפניו לשנות טבעו של עולם זולתי כאשר היה בקריעת ים סוף וכיוצא בו", עכ"ל. כן גם ישיבת ארץ-ישראל הנלמדת בשורש זה, שממנו למדים ישיבה וכבוש זוטא במקום הישיבה הוא אפילו כשיש סיכון בדבר. כי הנושא של כיבוש וישיבה כרוך גם עם סיכונים, ואין כאן הגדר של פקוח נפש שדוחה המצוה, כי עיקרה של זו נאמרת גם במקום סכנה, כל עוד יש סיכוי סביר להצלחה, כמוכן, דאל"כ הו"ל בגדר מאבד עצמו לדעת, כיון שאין סומכין על הנס.

ואף הרמב"ם שלא מונה ישיבת ארץ-ישראל בכלל המצוות, ודאי אינו חולק על העקרון הזה, שהרי הביא המימרא (ס' מלמס פ"ה ה"א ו"ה"ג) כל השוכן בארץ-ישראל עוונותיו מחולים, והיוצא לחוץ לארץ כעובד עבודה זרה, ועוד. ולכאורה אין בכח מצוה ועבירה מדבריהם להגיע לרמה כזאת, אלא אם כן היא מן התורה, ומפני שהיא שרש לכל המצוות התלויות בארץ, והתקרבות להשראת השכינה במיוחדת בארץ הנבואה. אלא דלהרמב"ם אין עצם הכיבוש והישיבה נמנים במנין המצוות, כי מצוה זו היא בגדר יסוד לכמה ענינים, אשר כאילו מתבקשת להתקיים מעצם המורגש היהודי אשר לבבו מחפש קרבת אלהים והכוח האהי הטמון בו משתוקק להתדבק למקורו...

ידועים דברי הרמב"ן במנין המצוות שמנה את מה שהשמיט הרמב"ם (מ"ע ד) מצות ירושת הארץ, וז"ל - "שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן ה' יתעלה לאבותינו כו' ולא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה, והוא אומרו להם "והורשתם את הארץ וישבתם בה וגו'". ואל תשבש ותאמר כי המצוה הזאת היא המצוה במלחמת שבעה עממים שנצטוו לאבדם וכו' אין הדבר כן וכו' שנצטוינו בכבושה ובישיבתה כו' בכיבוש בכל הדורות וכו', ואומר אני שהמצוה שחכמים מפליגים בה היא דירת ארץ ישראל וכו' היא מצות עשה לדורות, מתחייב כל אחד ממנו, ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה, ולשון ספרי מעשה בריב"ב וכו' שהיו יוצאין חו"ל והגיעו לפלטיא וזכרו את א"י וקפו את עיניהם זלגו דמעוניהן וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה "וירשתה וישבת בה ושמרת לעשות" ואמרו - ישיבת א"י שקולה כנגד כל המצוות" [עכ"ל].

הרי מפורש בדבריו, שמ"ע זו היא על כל יחיד ויחיד להתישב בא"י ולכבוש את מקום שבתו, וכן המצוה לכבוש את כל הארץ תחת יד שלטון ישראל. ומוכח מד"ק שענין הכיבוש והישיבה בארץ שניהם משרש אחד, כי המצוה היא לכבוש ולשלוט בה וגם לישיבה, ולא לעזבה בשום פנים.

[א] מתוך חידושי רבי שפטיה עמ' תרעא - תרעב.

המשך דבר המערכת

"תקונם והפסדם של ישראל אינו לסיבה הטבעית ולא על מנהג המציאות, אלא נתלה בעבודה ובמרי נכלומר בקיימם את דבר ה' ובעזיבתם אותו, חלילה, וזה אות יותר גדול מכל אות".

ראוי לחרות את דבריו אלו של הרמב"ם על לוח לבנו, כי היא התשובה הנצחת לכל מי שמתמר לבין את תולדות עם ישראל והליכתו על-גבי כמת ההיסטוריה גם בעת הזו מתוך הסתכלות 'ריאלית', 'פרקטית', 'הגיונית'. ההגיון היחיד שתקף לגבינו הוא אותו מנגנון אהי, המנהל אותנו לפי הכללים שהוא קבע, ואשר בני-אדם קרוצי-חומר אינם מצליחים לקלוט במכשירי המעבדה שיצרו. עיקרון זה הוא סוד קיומו של עם ישראל, והוא הבסיס להבנת כל מהלכנו כאומה. כל מה שנכתב בעלון זה מיום הקמתו אינו אלא פועל יוצא של אותו עיקרון, ולפיו גורלנו כאומה תלוי ביישום תורתנו הקדושה בחיי המעשה כתורה, אשר כל אורחות העם נקבעים על-פיה.

תקציר המאמרים

זהו המסר שזעקנו אותו בימי החנוכה כאשר קיימנו את הכינוס [הוירטואלי, בשל הקורונה] להשקת החוברת 'מדינה של תורה'. בחודש הקודם הובאו כאן בהרחבה דברי הרב מרדכי נויגרשל וכן דברי האדמו"ר מבעלז משנת התשס"א, אשר הושמעו בכינוס. הפעם נביא את דברי הרב הגאון ירון אשכנזי, אשר חידד את הצורך בהפנמה שלנו, של ציבור היראים, שתורתנו היא אכן שיטת השלטון המשובחת ביותר, והיא עולה לאין ערוך על כל השיטות הנהוגות כיום. כמו-כן נביא החודש את הדברים שאמר ראש מועצת עמנואל הרב אליהו גפני, אשר הדגים כיצד שאלות בנושאים שונים שעומדות לפתח ראשי ערים ואישי ציבור נוספים – מוכרעות על-פי דעת תורה, ובכך בעצם מניחים את היסודות להתקדמות לעבר אותו יעד קדוש, שכל המדינה כולה תונהג על-פי תורה. בחודש

הבא יובאו דברים חיוניים נוספים, אשר נאמרו בכינוס על-ידי הדוברים השונים.

החודש נחגוג את ימי הפורים, ובימים אלו במיוחד בא לידי ביטוי אותו עקרון, ולפיו גורלנו מוכרע בשונה ממה שמבינים האנליסטים והפרשנים המדיניים והצבאיים למיניהם. דווקא ההסתר כביכול של בורא עולם ואי-הזכרת שמו במגילה – היא אשר מדגישה לעין כל, כי כל תהפוכות העולם אינן אלא מהלכים מכוונים מאתו יתברך להשיג את התכלית הנרצית. הרב אבא שלמה גולדברג במאמרו המאלף יורד לעומק הכוונה בכך שדווקא דרך ההסתר וההעלם היא דרך הגאולה הנרצית, והתשועה של ימי הפורים משמשת כדגם לתשועתנו עתה בעת קיבוץ גלויות.

אכן, תשועה גדולה הייתה זו ממוות לחיים, אולם אכתי עבדי אחשוורוש אנו, והרב מאיר גולדמינץ מבאר במאמרו מהו חסרון הגדול שלא זכינו להשלימו בימי הפורים, כאשר המגילה נקראת לאור דברי רבותינו, שכל המאבק בין מרדכי להמן סובב סביב הציר של הנסיון לחדש את בנין המקדש ואת העבודה. אשרינו שזכינו בדורנו למה שלא זכו מרדכי ואסתר ואף לא עולי הגולה בשעתו, וזכינו לעצמאות מדינית, וזאת כשלב לקראת כינון ממלכת התורה, עליה התפללנו במשך כל שנות הגלות.

ואף שזכינו בדורות האחרונים למה שלא זכו דורות רבים של עובדי ה', רבים נבוכו והתקשו להכיל את כל מה שה' מגלגל עלינו ברחמי הרבים, כאשר מצד אחד רוב העם אינו נאמן בברית, ומאיך – ה' מתגלה עלינו ומרעיף עלינו אהבה באופן ניכר, ודברי הנחמה של הנביאים הולכים ומתגשמים. הרב חיים דוידוביץ' כבר החל בחודשים הקודמים לבאר את נבואות ישעיהו, והחודש הוא עומד על הקשר הישיר בין נבואות הפתיחה של ישעיה לבין שירת האזינו וכלל דברי התורה ביחס ליעודו של עם ישראל. הרב דוידוביץ' מוכיח ביד אמן את מה שידוע לנו מרבותינו, כי לא להוסיף על דברי תורה באו נביאינו, כי אם להזהיר ולחזק על אותה תורה נצחית שנתנה מפי משה. הצורות השונות של

בחודש הקודם הבאנו מאמר מכותב השורות אודות יהונתן פולארד ושלונם של יהודי ארה"ב במבחן הנאמנות לעמם, כאשר הזהות האזרחית האמריקאית גוברת מבחינתם על הברית של עם ה' עם אלהיו. בתגובה נשלח אלינו מכתב, ובו הערה מוצדקת על כך, שהדברים תקפים גם ביחס ליהודים כאן בארץ, אשר זהותם הישראלית מונעת מהם להבין, כי תורתנו הקדושה מקפלת בתוכה את כל מציאותו של היהודי, לרבות מציאותו הלאומית. הצדק, כמובן, נמצא עם הכותב, והחודש בחרתי להאריך בענין ולחדד את ההבדל היסודי שבין השקפת התנועה הציונית לבין השקפת אגודת 'קדושת ציון', אשר הולכת בנתיב שסלל הרב ד"ר יצחק ברויאר זצ"ל, נתיב המקדש את הלאומיות היהודית האמתית, זו הנתונה מסיני, ולא את הזיוף שנוצר בידי הרצל וחבריו.

במדור "מקומות בארץ" לוקח אותנו הרב מאיר גולדמינץ צפונה לישוב פקיעין, שם נתוודע למקום מרתק, בו דרכו אבותינו התנאים והאמוראים, ונפתע לגלות, כי אף שם, בתוך המון ערל - נשארה גחלת יהודית, אשר תזכה ביום מן הימים לשוב ולבעור.

ברצוננו לבקש מכל אחד ואחד שהאגודה יקרה ללב, שירתם לזכר למחצית השקל, יתרום כפי יכולתו, וחשוב מכך - יכין בבית הכנסת, בישיבה, בכולל, במקום העבודה ובכל מקום שהוא יכול - קופה עם פרסומת של האגודה, אשר מופיעה בדפים האמצעיים של עלון זה. הפרסומת הונחה שם על-מנת שכל אחד יוכל לתלוש ולצרף לקופה, אותה הוא מניח במקומו.

בחודש שחלף הצטערנו לשמוע על פטירתו של הרב ישראל אלעזר וולגלרנטר, יהודי יקר ששימש ברבנות ובהרבצת תורה כיוכל שנים בניו-יורק, השיב רבים מעוון וחניך לתורה, ליראה ולמידות טובות ונאצלות את צעירי הצאן. הרב וולגלרנטר זכה לעלות לארצנו הקדושה ולקבוע כאן את מושבו, ואף זכה שצאצאיו - זרע

תאור הגאולה, כפי שמתבטאות בתורה, מקבלות בנביא משנה תוקף, וחז"ל הקדושים מעמידים אותנו על כל, שבכח התשובה אנחנו יכולים להטות את מהלך ההיסטוריה לכיוון גאולה בהדרגה ובתפארת ללא יסורים מיותרים. [לצערנו, מגבלות המקום לא אפשרו ברגע האחרון להדפיס הפעם את מאמרו של הרב דוידוביץ', והוא יובא בעלון הבא].

היחם שבין התשובה לגאולה הוא אכן נושא עמוק ורחב בפני עצמו, וכבר בגמרא מצינו מחלוקת תנאים ומחלוקת אמוראים ביחס לשאלה האם תיתכן גאולה ללא תשובה. אנו שמחים החודש להציג בפניכם מדור חדש בשם 'הואיל משה', ובו סדרת מאמרים, אשר עוסקת בליבון יסודי של אותה סוגיה של תשובה, גאולה והיחס שביניהן. שם הסדרה - 'על הגאולה ועל התשובה', והיא כתובה ביד אמן על-ידי כותב חדש שמצטרף לצוות הכותבים של 'קדושת ציון', הלא הוא הרב מרדכי גוימן.

הרב מנשה בן-יוסף ממשיך בסדרה שהחל בה - 'ברית עולם' - ובה הוא נוגע בעקרונות היסודיים ביותר של כלל עבודת ה', תוך התמקדות בצורת הקשר והיחס שלנו כאומה עם בורא עולם. בקיאותו האדירה ויכולת העיון המופלאה שניחן בה, ביחד עם יכולת ההגשה בכתב לקוראים - כל אלו מצטרפים יחדיו, בכדי להמחיש בפנינו מושגים מופשטים המצויים ברומו של עולם.

הרב אליהו ברים פונה אל נפש האדם הפנימה, וכדרכו מספק כלים יעילים לבחור הישיבה, לאברך, ולכל יהודי הירא את ה' לצעוד בנתיבות החכמה והחסידות ולהעפיל מעלה בסולמו של רבי פנחס בן-יאיר. החודש הוא מלמד את הקורא לסגל לעצמו את היכולת להבחין בערכם האמתית של דברים, ולא להסתנוור אחר השווי המדומה, אשר עולם השקר מעניק לכל דבר וענין.

במדור 'דעת תורה' אנחנו מביאים את הגאון רבי שפטיה סגל, מתלמידי מרן האור שמת, אשר האיר את פניה של יפו בעתים קשות ליהדות. בדבריו הבהירים אנו מוצאים התלהבות קודש לבנין ארצנו ביחד עם ניתוח שכלי של חובתנו למסור נפש בעת מלחמה על ארצנו.

ביותר כתב לנשיא ארה"ב על רצונו לשתף פעולה למען 'האומה האדירה שלנו'. איזו חוסר רגישות וחוסר הבנה במהותו של עם ה', לעומת הכנתו הבהירה של הרב וולגילרנטר זצ"ל. משפחתו הנכבדה החליטה להקדיש לזכר נשמתו הטהורה את הגליון הזה, ואגודת 'קדושת ציון' אסירת תודה כלפיה.

בברכת פורים שמח לכל היהודים הפרושים והמקופים, רפואה שלמה לחולי עמנו, ושנוכה לתשועה גדולה אף בימינו אנו, העורך

קודש ברח' ה' - יעלו ארצה ויבנו כאן משפחות לתפארת. בשל אחיזתו במידת האמת, ואחיותם של בניו באותה מידה, אני מנוע מלהרבות שבחים אף ברמה המקובלת אחרי מותו של אדם, אולם דבר אחד שכולו אמת - מחובתי לספר כאן, ודומני כי אכסניה זו של 'קדושת ציון' אכן מתאימה להבאת סיפור זה -

הרב וולגילרנטר נולד בקנדה, ואחר-כך הגיע לארה"ב. מכיון שלא נולד בארה"ב, לא היה זכאי לאזרחות אמריקאית באופן אוטומטי, והיה צריך לעבור הליך מסוים של הגשת בקשה, הליך לא מסובך במיוחד. אזרחות אמריקאית מעניקה

לאדם זכויות רבות, ואני מכיר כמה וכמה אנשים שילדיהם נולדו בארץ ומעולם לא בקרו בארה"ב, אשר נוסעים לשם במיוחד כדי 'לזכות' באותה אזרחות ובזכויות הנלוות.

אולם הרב וולגילרנטר - דעת אחרת הייתה עמו. הוא מעולם לא החזיק באזרחות אמריקאית, ומדי תקופה היה צריך בשל כך להגיש בקשות מיוחדות להמשך שהייתו בארה"ב, כמו כל תייר שמגיע לשם. על אף הטרחה והסרבול שבדבר, לא הסכים לקבל אזרחות אמריקאית, וכשנשאל לסיבת הדבר, השיב בפשטות - "מי שנולד כאן, מקבל אזרחות בעל-כרחו. אבל אני לא נולדתי כאן, למה שארצה אזרחות אמריקאית?". מה שרבים אינם מבינים, לרבות רבים מיושבי בית המדרש - הרב וולגילרנטר תפס בעינו החדה. להיות אמריקאי זה לא דבר שיהודי צריך לרצות בו. להיות אמריקאי זה חסרון בזוהת היהודית. גם אם אדם נאלץ לשהות בנכר, וכפי שהוא עצמו היה באותן שנים בהן עסק בזיכוי הרבים במקום בו לא היה איש - צריך להשמר מכל טמיעה תרבותית, והדרך לטמיעה זו עוברת באותה הרגשת הזדהות עם 'האומה האמריקאית'. לאחרונה ראיתי מסמך מזעזע, בו ארגון יהודי חרדי מוכרד

הוצאות העלון נתרמו לעילוי נשמת

הרב ישראל אלעזר וולגילרנטר
בן הרב יעקב יצחק ודבורה

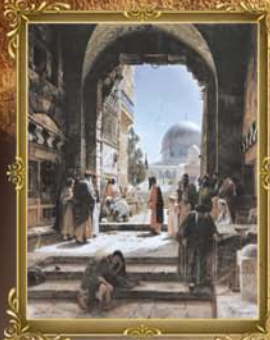
זכרונם לברכה לחיי העולם הבא
שימש בקודשכר"מ בישיבת רבנו יצחק אלחנן
וכרב קהילה בנוא יארק כיוכל שנים

חינך בחסד צעירי הצאן
תורה ביקשו מפיהו
ורבים השיב מעוון

החדיר אהבת ארץ ישראל בצאצאיו ובתלמידיו
רצה את אבניה והשיב לארץ רבים מכניה
עלה לירושלם תשמ"ו

ועלה השמימה - ד' שבט תשפ"א
נשמתו צרורה בצרור החיים

יהודים מתפללים בשער הכותנה, תרמ"ט

"שעריך הם דופקים"

ותיקין בשער הכותנה בערבי שבתות

ב"ה זכינו שמזה כמה שנים מתקיים בכל יום שישי מניין שחרית כותיקין בשער הר בית קדשינו, בהשתתפות עשרות אברכים ובני ישיבות, כהמשך למנהג ארץ ישראל שתוקן בימי הגאונים. בשנים האחרונות המניין מתקיים בשער הכותנה - המקום הנגיש הקרוב ביותר לקודש הקדשים מחוץ להר הבית, הידוע כמסוגל לישועה ומאות שנים שנהגו בני ירושלים לשפוך שיחם בו, לאחר תפילת שחרית נאמר סדר תפילה קצר בנוסח שתיקנו הגאונים לומר במקום זה. הציבור מוזמן בברכה להצטרף למניין מיוחד זה עם הנץ החמה, כמנהג ישראל מזה אלף שנה. ויה"ר שתישמע שוועתינו ונוכה לראות במהרה בבנין ביהמ"ק

"נוראות תענינו בעמדינו מול שער סלחתי נקשיב כבואינו בשער"

("מתוך פיוט שתיקנו הגאונים לומר בשערי הר הבית.")

// כיבוד מוגש לאחר התפילה // המעמד מאובטח ע"י הרשויות, ומתנה בשמירה על נהלי קורונה

לברורים: 054-842-3801

דברי הגאון הרב ירון אשכנזי שליט"א

מרבני 'הידברות', ראש קו ההלכה הספרדי

בכנס ההשקה לחוברת 'מדינה של תורה'

שהגאולה תהיה ברחמים ובקדושה ובטהרה, שכן תהיה התקומה של עם ישראל.

ולקבוצה השניה, שבכלל הרחיקו

ללכת וטוענים כל מכל מיני סיבות ומציגים כל מיני פתרונות, שלפיהם אפשר לסמוך על חוקי המדינה - וכי יש חוקים יותר ישרים ויותר טובים מחוקי התורה? יש חוקים יותר אוהיים מחוקי התורה? אין דבר יותר גדול מהם! ולו רק מצד הדוגמא, אם ניקח דוגמא קטנה, הענין שנראה כל-כך כאבסורד - עבד עברי. לוקחים אדם שגנב, נגיד 100 שקל, ונמכר בגנבתו, מוכרים אותו ב-100 שקלים לשש שנים עבודת, שזה נראה על-פניו אבסורד. אבל כאשר רואים מה התורה אומרת - "עמך - עמך ישב

בקררך, עמך במאכל, עמך במשתה", אם יש לו כסות אחת נותן אותה לעבד, אתה אוכל אתו ביחד, שותה אתו ביחד, שש שנים מלוה האדון את העבד הזה, נותן לו, משקם אותו, מלמד אותו דרכי חיים, עד שהגמרא בקידושיין אומרת - "כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו (קידושין כ) - מי רוצה לקנות אדון לעצמו? מי רוצה לקנות? רק אנשים שהם מתקונים במידות, אנשים שיש להם ענין לשפר את השני, לקדם את השני, לעשות למען השני - אנשים כאלו מוכנים למסור נפש, לקנות אדון לעצמם. נתאר לעצמנו את אותו הגנב

שלום לכולם. אחר שסיפר לי הרב איינהורן, שישנם אנשים שומרי תורה ומצוות שעדיין חושבים שמדינת הלכה היא דבר מופקע, שלא

יתכן שמדינת ישראל תהיה מדינת הלכה - ישנם כאלה שאומרים שמדינה שקמה בחטא צריכה להאבד מן העולם ולאחר מכן תבוא הגאולה, ישנם כאלו שאומרים מסיבות אחרות, שאולי החוקים של התורה לא מספיק מתאימים לדור שלנו ואולי יש מקום לאחד את חוקי המדינה עם חוקי התורה [א] - הבנתי שלשני הסוגים הללו צריך לומר בצורה ברורה - אין דבר יותר טוב ממדינת הלכה.

לקבוצה הראשונה,

שטוענת שהמדינה צריכה להאבד לפני שנגאל, אני רוצה לשאול - וכי

אנחנו צריכים לקבוע לבורא עולם איך לגאול אותנו? הקדוש ברוך הוא ציווה אותנו להתפלל על הגאולה, וציווה אותנו להתפלל על הגאולה ברחמים - "ותחזינה בעינינו בשוכך לציון ברחמים" - איך תבוא הגאולה ברחמים, אם המדינה צריכה להאבד מן העולם. זה יהיה ברחמים? !אנחנו צריכים אדרבה - להתפלל שהמדינה הזאת תהפך להיות כולה מדינת הלכה!

[א] מהקשר הדברים ברור, כי כוונת הרב 'ללאחר' באופן של התאמת ההלכה לדרישות המדינה.

פְּתִיל תְּכֵלֶת, מצוות ציצית בשלמות!

רבי הגאון רבי שמואל גדל שליט"א
בן הגאון רבי גדליה זצ"ל מגדולי תלמידי מרן החזו"א זיע"א

בשנים האחרונות נמצא שיש חלזון בשם פורפוררה, וזה נראה שממנו יצרו את התכלת. לי אין ספק שהזיהוי הזה הוא נכון, זה החלזון שממנו יצרו את התכלת, זה ששמו פורפוררה. כל אדם בר דעת שרואה את העובדות, יודע לקרוא את המפה, לא יטיל ספק בזה.

עדיין מסתפק? הגקס מכשיו וקפו מיד כאן ספקטור משמאל!
ק. הגבל - קו מידע ושיווק

0799-1000-65

וזכרתם
התורה והמצוות

השפל - שש שנים הוא יושב ליד אדם מורם מעם, איך שהוא יתקדם, איך שהוא יתעלה, איך שהוא יתרומם, מה יעזור לו בית סוהר? תשים אותו בבית סוהר שילמד לגנוב יותר טוב, שילמד להיות יותר מושחת, שילמד מעצמו שהוא לא יוצלח, שהדרך היחידה שלו זה רק להיות פושע? אין כמו חוקי התורה. אנחנו צריכים להיות חזקים, "ויגבה לבו בדרכי ה'" - רק דרך התורה היא הדרך שתוביל אותנו באמת לענין הזה של תיקון אמת, להיות מתוקנים, להיות אמתיים. ובעזרת ה' - ואשריו של הרב איינהורן שהוא מתעסק בדבר הזה - אנחנו צריכים להתחזק, "ויגבה לבו בדרכי ה'" - לא להתבייש, יש לנו כמה להתגאות, יש לנו מה לעשות, אנחנו בהחלט דתיים, שומרי תורה אוהבי תורה תומכי תורה והולכים על-פי התורה בלבד. חזקו ואמצו!

לקנות דירה בארץ ישראל?

ניתן לראות את הדברים בהרחבה בספר החדש שיצא עתה לאור בהסכמת גדולי ישראל - בית ראובן המסדיר לקניית בית בשטחה ובקלות.

אפשר להשיג הספר הרב יהודה טאוב 055-6785647
8436092@gmail.com

הקול השביעי

בית המדרש להלכה בהתישבות אמונת אי"ש

שיעורים מיוחדים בסדר הלימוד היומי ברמב"ם הלכות שמיטה ויובל, כפי תקנת מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א

נפתח מחזור ב' ללימוד הרמב"ם החל מר"ח שבט ועד לר"ח סיון

לשמיעת השיעורים: 02-9669677 לקבל במייל: bhl.org.il@7 אורך כל שיעור כ 2-3 דקות.

דברי הרב אליהו גפני

ראש מועצת עמנואל

בכנס ההשקה לחוברת 'מדינה של תורה'

כשאנחנו באים לקבוע עד כמה לבנות לגובה, שוב ושוב שאלה. למשל, ידועה דעתו של הרב וואזנר זצ"ל, שלא נתן לבנות יותר מארבע או חמש קומות,

וכן הרב לנדא מבני-ברק ששמר על הצביון. זו דוגמא קטנה שאני נותן לעד כמה חשוב לשמוע דעת תורה. כל הנושא לאחרונה שהיה עם הקורונה - להתפלל בתוך בית כנסת, מחוץ לבית כנסת, כולנו שמענו את דעתם של הרבנים הראשיים - הרב הגדול הראשל"צ הרב יצחק יוסף שליט"א... לגופם של דברים, לנהל עיר בדרך התורה, לשמוע לרבנים - זהו דבר מאד מאד חשוב, ולפעמים אף מאד מענין. ואני יכול לומר בחוש - רואים את זה בעיניים פקוחות - בסוף בסוף זה רק עוזר, ואחד הדברים שאנחנו רואים הוא שאם עמנואל מתפתחת כל-כך הרבה, ברוך ה', ובונים פה הרבה מוסדות, ויש התפתחות מרשימה בכל הכיוונים - אז אני זוקף זאת לזכות הענין הזה. וה' יעזור, שבזכות שנשמע ונלך בדרך התורה - נזכה בימים האלו של חנוכה לניסים בזמן הזה, אמן.

חודש טוב, וחנוכה שמח. נתבקשתי לומר כמה מילים על רשות - כיצד היא מתנהלת בראי התורה, בראי ההלכה. כמובן, כפי שכולנו יודעים - כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. אנחנו כעיר חרדית ברובה - ולקחתי זאת על עצמי כמשימה - כל דבר שיש לנו בו הכרעה, הכרעה קטנה וכמובן הכרעות גדולות - להתיעץ עם רבנים. בכל דבר חשוב לשמוע דעת תורה. אנחנו גם רואים דברים מאד מעניינים, אני יכול לתת לכם דוגמא של מרחב ציבורי בהקשר של בניה - אנחנו בעיר שלנו שהיא כעת כל-כך מתפתחת, כל-כך בתנופת בניה - מצד אחד ישנה עמנואל הקיימת, ויש תושבים שמכירים את הצורה הכפרית וחושבים, שאולי היה כדאי לשמור על המרחב הכפרי הפסטורלי.

מצד שני אנחנו יודעים שיש גם הענין של מצות ישוב ארץ-ישראל ויש מצוקת דיור בארץ. ואנחנו חושבים ביחד עם רוב הרבנים שהתיעצתי אתם בנושא הזה - כי מאד חשוב לתת אפשרות לבנות לגובה. עכשיו,

שלום לכל החברים, נעים ה' עליכם!

בהתרגשות והודיה לה' הטוב, הגני לבשר וידידי ורעי על שמחת נישואי עב"ג נעמי הדר, שתתקיים ברצות ה' כשביעי לחודש הנהפך לשמחה.

אך טוב וחסד, ובקרוב נשמח כולנו בבנין שלום, אמן.

מתגעגע לכולם,
זושא כ"טוב

אילת השחר - לא יום ולא לילה

הרב אבא שלמה גולדברג

של יום - להתבוננות והרכות דעת אליהם הוא בא. אחרי קריאה מדוקדקת של כל פרט, אתה חייב להבין ש"כל קוויך לא יבושו", סופו של המאמץ והריכוז של "צריך השומע להאזין אוזנו ולשמוע כל תיבה ותיבה מפי הקורא" דורשים ממך הבנה חד משמעית ש"ארור המן ברוך מרדכי ארורים כל הגויים ברוכים כל ישראל" - אז עד שסוף סוף הצלחת לרכוש לעצמך בעמל את הדעת של "כל קוויך לא יבושו ארור המן ברוך מרדכי", עכשיו שכח מהכל, רצית להודיע? קיבלת עד לא ידע. ואם עדיין לא הבנת, שמטרת מצות עד דלא ידע היא למחוק אצלך לחלוטין את הדעת שעליה

התאמצת, מבהירים לך חכמי הצרפתים רבותינו שבתוספות (מגילה י: ד"ה דלא ידע) - "דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. אוררה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים" - להודיע לך כי ממש את אותו נוסח שהיית חייב לדעת בסוף המגילה, אז עכשיו את אותו דבר בדיוק - דווקא אותו אתה צריך לשכוח. כי אם פתחנו את הבוקר כאשר מצוות היום לתפוס כמה שיותר עירנות, ו"שמעה מתנמנם - לא יצא", איכשהו מתוך תבשיל הצלופנים, המזויקה, הוורטים והעשן, מתקז היום האדיר הזה אל סופו הדרמטי תוך הלמות הפטישים, והמצוה היא להיות כמה שיותר מדומם - "ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות". היאך זה הצמיח ה'להודיע' המעודן והאצילי פארות עבותות כל כך של 'עד דלא ידע'? ומה היה לה לאהבת ה' המלהטת במתיקות, כאשר מפסגת רגעי השיא

פעמיים בשנה רועדים השולחנות בבית אבא, ורועדים ורוקדים, ורוקדים ומרקידים, מרקידים ושופכים, ורוקדות כוסות היין ומתיזות תכולתן על המפה החגיגית. בראשונה - עם שלהי הסדר, באמירת ההלל, מחשש פן יתנממו התינוקות, מרעידין השולחן בחשאי, למען תקיזו כוס של אליהו, ומיד נעורים התינוקות באמרם - בא אליהו ושתה מכוסו, ומקיימים מאמרם ז"ל - 'שלא ישנו התינוקות'. ובשניה - מנהג כל ישראל בסעודת הפורים, כאשר ירעם הים ומלואו, והעולם כולו רוקד לכבוד יוצרו, מרקדת לה נשמת עם הנבחר, ומרקידה עמה אף גופות ישראל קדושים הנמצאים

עתה בבחינת בהמתם של צדיקים, ולא נחה חוסר דעתם, עד כי מרקידים עמם אף הצומח והדומם, והשולחנות והכוסות והיינות מקפצים אנה ואנה, לקיים מה שאמרו בעירובין סה. - "כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים אינו בכלל ברכה". ואף כאן חופפת ברכתו של אליהו וזכור לטוב, שעל ידו נעשה הנס ובא בדמותו של חרבונה. ומעשים בכל יום בסעודת הפורים, שאחד הסועדים סבור כי זיהה את אליהו, וליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר.

לפי שישראל זריזין למצוות הם, ואדוקים במצוות חכמים לבסומי עד דלא ידע - "כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה עושין אותה בשמחה" - והלא חביבין עליהם דברי סופרים יותר מיינה של תורה, תאמר ביינם של דברי סופרים על אחת כמה וכמה, אלא שמצווה עצומה זו זוקקה להסבר עצום, שהרי כל עצמו

למה דודי רק שלח ידו מן החור? כי רק ככה יכול להיות "ומעי המו עליו"!

עכשיו, כאשר אמנם ברור שה' יכול לעשות ניסים גלויים, אבל אז כל הפורים היה נהרס לנו, היות ודווקא הערפול והטשטוש – רק הם שיכולים להוליד את האהבה האדירה הזו, בואו איתי, בואו ונלך להקיץ נרדמים, ובאזוני השיכורים הקדושים נזעק את הקריאה הזאת – אתה יודע למה נהיית משובש, תועה כשה אובד בעולמו של הקב"ה? דווקא בגלל שהיית כל כך צדיק, הקשבת כל-כך יפה לבעל קורא, התאמצת, הבנת, התרגשת, התפעלת, הודעת לכולם שלא יבושו כל המתאמצים בה' והתמלאת בעזה כמוות אהבה למלך, אבל אז התפתח דבר נורא – מצווה גררה מצווה, ואתה הלכת והשתכנעת, ש'סתם המלך – מלך מלכי המלכים! נהיה ברור לך, שלא יכול להיות שכל זה קרה לבד, האיר לך שם המפורש מעל גבי תיאטרון הבובות של 'בוא המלך והמן היום', ובאת להחריב לכל עם ישראל את פורים הקדוש! כי אם ככה, עוד פעם אין שום בחירה, ואתה מחזיר אותנו להסתופף ביראה תחת צילו של ההר... לא הותרת כל ברירה, נאלצנו להשקות אותך, לבלבל אותך לטשטש אותך, השמן לב העם הזה, ואזניו הכבד, ועיניו השע, פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין, אתה לא יכול להבין יותר מדי, עכשיו אתה צריך לאהוב, עכשיו שאני רואה אותך זרוק בפניה מדומדם לחלוטין, מנשק איזה תשמיש קודש או מחבק איזה גוף יהודי טהור, המוח שלך מכובה, אבל הלב שלך נשפך מאהבה, אפשר להתחיל להירגע. וכאשר המעיים שלך מתהפכות החוצה, אתה משתלב לחלוטין בתוך הלבה של כנסת ישראל הגועשת בשעת דמדומים זו, ומכרזת בראש כל חוצות, ואף על פי כן 'מעו המו עליו'!

ואף אליהו הנביא זכור לטוב, אליהו המקנא קנאה גדולה באש לאהבה שבין ישראל לאביהם שבשמים – השפיל עצמו ונתלבש באיזה ערל טמא רשע וגס רוח, למען כסות כי יש לו אהובים בעולמו, וחלילה ותתקלקל לה אהבת הנס. מכאן מנהג ישראל קדושים בכל מקום לספר מעשיו של

שלה נשפכת היא אל תוך עצמה בערפול האדים, וכל המטושטש מחברו קדוש לחברו?

בינתיים, עד שיפוחו השיכורים וינוסו הצללים, נצלול אנו למצולות נפלאות תורתנו הקדושה להבין מה זה עשה ה' ככה, למהלך הנס הנשגב של פורים, להביאו בידי בריות שפלות כחרבונא ואחשוורוש, ולגלגלו במידת הטבע, טבע לפנים מטבע, וכמאמרם – "אסתר מניין? ואנוכי אסתר אסתר" (סולין קלט:). והלא אחד הוא אהינו בשמים ובארץ, יהפוך מוסדות תבל, ויראה כוחו הגדול וזרועו הנטויה, וכי אין כדאי הוא פורים לניסים גלויים? וכנסת ישראל מצווחת (ספס"ר ד' טז) – "רבש"ע, כל נסים שעשית לי... וכי לא היה מוטב לעשותן לי ע"י דניאל וע"י אדם צדיק, ואע"פ כן – ומעי המו עליו".

אם כן, ישנה סיבה כבדת משקל לכך שדודי נאלץ רק לשלוח ידו מן החור, את עצמו להסתיר, ולא להגלות בכבודו, היות והחץ ממוקד למטרה אחת, והיא: 'ומעי המו עליו'. אין לנו דרך אחרת. וכדברי הגמרא בשבת פח. – "כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית... מכאן מודעא רבה לאורייתא, אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשוורוש", ורש"י פירש "גיגית – שמטילין בה שיכר: בימי אחשוורוש – מאהבת הנס". וכל לומד עומד ומשתאה, מה זה? על מי מדובר פה? הדור ראו עיניו זה עתה את יציאת מצרים, קריעת המים בים סוף וקריעת השמים בסני, הוא אין לו אהבת הנס! ואילו הנס המהוסס והטבעי של פורים – רק הוא מביא אהבה? על כרחך מבינים רבותינו^[א], שאדרכה – בדיוק ההפך, דווקא הניסים האדירים של מצרים וסיני – הם בעצמם אלו שמהווים את כפיית ההר כגיגית, כי מי יכול לסרב אחרי שהכל כל-כך ברור? אין כאן שום בחירה, אהבת הנס לא קשורה לכאן, אולי יראת הנס עולה מכאן. אבל בפורים – דווקא היכולת לפקפק ולכפור, היכולת לומר 'לא ה' פעל כל זאת' – היא בעצמה זו שמאפשרת את הבחירה, היא זו שמאפשרת את אהבת הנס, אתה יודע

[א] רבים הם, ועיין במשך חכמה שמות, תו"א מג"א.

יהיה גאולה מכל וכל, ולא יהיה שיעבוד מלכויות מכל וכל, אלא הגאולה תהיה צומחת והולכת", וכן נראה מפירושו רש"י ז"ל. והדברים מתמיהים כל לב, היתכן - אם יבוא אליהו ויבשר כיצד יהיו ישראל אז עד כדי כך מטושטשים ולא ידעו האם "היא הכנה לתשועה או לכליון"? וכבר היה לעולמים בימי מרדכי ואסתר, כאשר הוומן הצורך למשתה אסתר, שלא יאמרו ישראל אחות לנו בבית המלך, ולא הבינו ולא ידעו.

וכבר קשרו חכמינו ז"ל בין בשורת אליהו וגאולה אחרונה, לאסתר ופורים, בקשר של קיימא דווקא ממצב זה של איילת השחר אשר אינו מן היום ואינו מן הלילה, באמרם על איילת השחר (ירושלמי נכוחות 6 ב) - "כך היא גאולתן של ישראל" בפורים ובגאולה אחרונה. ופירש המהר"ל באור חדש

בהקדמה - "פירוש זה, כי הניסים שייכים ללילה, כי היום הוא מיוחד להנהגת הטבע, והניסים הם בלילה. וכך תמצא שהיתה מכת בכורות בלילה... בסוף הלילה הוא קרוב אל היום, כאשר מתחיל להאיר, ואינו נחשב לא מן היום, ולא נחשב מן הלילה. וגם כן הנס של אסתר נס נסתר, ולא היה נס נגלה כלל, אינו דומה אל הלילה, ששייכים לו הניסים. ומפני שהיה נס על כל פנים, אינו מדמה אותו גם כן ליום, שבו הנהגת הטבע". ולא בדמיון חיצוני לבד מסתבך פורים אל תוך פיצולי קרניה של גאולה אחרונה, שהלא הובטחנו לימות המשיח שלא יעברו ימי הפורים מתוך היהודים, ולא תגמר זכרה של האהבה, אהבה זו הנרמזת ומתחברת בשם 'אילת', סמל האהבה - 'אילת אהבים ויעלת חן'. כי אותה אהבת ה' מתוך אהבת הנס - הלא היא הפתח והשער לאותה תשובה מאהבה של גאולה אחרונה, ונאמר - "ושבת עד ה' אהיך ושמת בקלו... והביאך ה' אהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרבך

אליהו ז"ל כיצד מופיע הוא בתחפושת, מאיש חסיד היה ועד דורות האחרונים, מהשתתפותו הנסתרת בברית קודש ועד כוס של אליהו, אשרי מי שראה פניו ואפילו בחלום. אלא שקשים הדברים עד מאד, והרי בכתבי הקודש נראה כי תפקידו של אליהו טוב מבשר, לגלות ולהודיע, ולא להצפין ולכסות, וכאשר אפיין אותו מרדכי היהודי בעצמו [2] - "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא" (מלאכי ג כג). והרי הוא מבשר ואומר - "והיה לעת עבר יהיה אור" (זכריה יד י), מבשר ואומר - "קול מושיעים יעלו להר ציון" (זכריה עמדיה 6 כ), "כי חלה גם ילדה ציון" (ישעיה סו), וכיצד מתפקיד המודיע והמפרסם, ונהפוך הוא כאן - דווקא הוא זה שנהפך לו למסתיר המסתתר, ואנוכי אסתיר אסתר.

עקבותיו המסתוריות של האיש של טעם מיתה וקבורה, מובילות אותנו לנבואתו של זכריה עליה הוא בא לבשר, הנבואה אשר מזדמרת והולכת על כוסו של אליהו - "קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה". וכך כתוב שם (יד ו-ז) - "והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון. והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור", ובמצודות פרש - "ר"ל ישראל יהיו אז נבוכים בדעתם ולא יכירו אם היא הכנה לתשועה או לכליון... לא יהיה לא יום ולא לילה, כי לא ידעו מה הוא הטובה אם רעה". והרד"ק פרש - "ופי' שלא יהיה היום ההוא כלו לא כאור ולא כחשך, כלומר לא ברוחם ולא בצרה כי שתיהם יהיו בו... כלומר לא יהיה כלו צרה ולא כלו רוחה" ובמהר"י קרא שם - "שלא

[ב] מגילה טו. - "אמר רב נחמן: מלאכי זה מרדכי, ולמה נקרא שמו מלאכי? שהיה משנה למלך".

- זו ממש עבירה להסיח דעת מהמשיח, ואף על פי שיתמהמה אהכה לו בכל יום.

וממילא אנו - בני ביאה שלישית - מצטרפים מתוך ההיקש של 'תביאמו ותטעמו' לקושייתם הצורבת של שבי ציון (ש"ס"ד ט) - "דודי שלח ידו מן החור - וכי מה טיבו של חור זה להיות מגדל שרצים? אלא כך אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבש"ע! כל נסים שעשית לי ע"י כורש לא היה מוטב לעשותן לי על ידי דניאל, ועל ידי אדם צדיק?". אבל מה התשובה? התשובה היא שאין בררה, היות והמטרה היא "אף על פי כן, מעי המו עלינו". זו הסיבה של הטשטוש, זה ההסבר לחוסר הדעת של היסח הדעת, אין בררה, אם הניסים יהיו גלויים, אנחנו חוזרים ונופלים לתוך הגיגית של יראת הנס, והרי הובטחנו **לאהבה את ה'.**

ובספר עיריין קדישין (עמ' זד"ט) ממרן הס"ק מרדו"ן מובאת קושיית נכדו ה'בינת ישראל, וז"ל - "אא"ז הק' מרדו"ן אמר, שקודם ביאת הגואל לא

בנין ירושלים וביהמ"ק, וכפרט שבתחילת ימיו יש עקבתא דמשיחא, ויש קציים (פסחדין א"ס) וקץ מגולה, וגם משיח ב"י וכו', מוכח שלמרות כל זה - עדיין יהיה היסח הדעת!

ומבואר בפסיקתא רבתי (פסקא ז'), דיתכן מצב, בו המשיח עומד על גגו של ביהמ"ק, ועדיין המצב הריאלי הוא של "אם אין אתם מאמינים". וכן מהא דהוהירו ממושיח שקר, ומבר כוזבא המלך, מוכח דיתכן בבלבל, וברמב"ם (מגלים ומלממוסיעס ז' ט) 'יש חזקת משיח' ויש 'משיח ודאי'.

וכן כפי שראינו, מה שאמרו רבותינו המפרשים כנ"ל על הפסוקים בוכריה של "לא יום ולא לילה".

ורש"י בפירושו לדניאל (י"ג ט) כותב - "אשרי המחכה וגו' - ארבעים וחמש שנים נוספים על חשבון העליון שעתידי משיחנו להתכסות אחר שנגלה וישבו ויתגלה, וכן מצינו במדרש רות, וכן יסד ר' אלעזר הקליר (פסלוק יזכ פרשת פסחא) ויתכסה מהם שבעים ששה".

והתוי"ט על המשנה במעשר שני (ט ט) כתב בזה ממש דברי נביאות - יעו"ש, ובספר 'בית השואבה' של רבי שמעון שוואב כתב (כ"ט פק טו) בשם מרן החפ"ץ חיים על המשיח, ש"מו שאינו מתבונן בביאת המשיח כלל לא ירגיש בה מאומה".

מאתיך ומל' ה' אהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אהיך בכל לבבך ובכל נפשך" (דברים ל ג-ד).

ואף אליהו מלאך הברית עומד על ימינו לסומכנו, ומה במילת בשר הוא קרוא בראש, במילת הלב לא כל שכן? כי זה הוא תפקידו, להכין נפשותינו לאהבה, להביאנו לתשובה מאהבה, וכמו שהגדיר הרמב"ם (מלכים ומלממוסיעס י"ג ט) - "ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא לישר ישראל ולהכין לבם... והשיב לב אבות על בנים". ואם כן ברור, שלא יבוא גלוי לכל העמים, כי אז נפסיד את כל אהבת הנס, את כל ה'אילת אהבים' והיא גמרא ערוכה בעירובין מג: במי שנזר משתיית יין [שוב שתיית יין] ביום שמשיח יבוא, אסור לו לשתות כל יום, כי 'בכל יום שיבא'. ואז רוצה הגמרא להתיר לו כי 'והא לא אתא אליהו מאתמול"? ומתרצת הגמרא - "אמרינן לבית דין הגדול אתא", ולכן אתה לא תדע כאשר יבוא. ובאמת זה ממש מוכח מלב הסוגיה, דהא בסנהדרין (א"ט) פוסקת הגמרא, שהמשיח צריך לבוא בהיסח הדעת, וקשה - הרי יש סדר לגאולה? יש קץ וקץ מגולה, יש תיאורים מפורטים לעקבתא דמשיחא, והמעיק מכל - אם כבר בא אליהו וכישר, וכולם הבינו, אזי איך מסיחין דעת מהמשיח?

אלא שיש להקשות בדיוק כמו בפורים, ריבוננו דעלמא כולא - הלא היא גאולתנו ופדות נפשנו, מתי כבר תגלה, תופיע ותנשא עלינו לעיני כל חי, מה לך שולח ירך מן החור, רצוננו לראות את מלכנו, למה צריך את ה'היסח הדעת' המתסכל הזה, למה זה חייב לבוא כל כך מדומדם? מדוע אנחנו תלושים לא מן היום ולא מן הלילה, למה שלא נדע האם זו הכנה לתשועה או הכנה לכליון? איך יכול להיות ש"ייתי ולא איחמיניה" [א], ובכלל

[א] נרכו כאן חלק מהראיות לכך שביאת המשיח תהיה מתוך בלבול ושטוש, חוסר דעת והיסח הדעת.

בראש היא הסוגיה, שהמשיח בא בהיסח הדעת, למרות שעל פי סדר הגאולה שבגמרא מגולה זו: הוא בא רק אחרי קיבוץ גלויות, השבת המשפט, הרמת קרן הצדיקים,

זה יכול לנחם אותנו בכל-כך הרבה מקומות, כל אחד אכפת לו במקומו על חוסר הדעת שאופף את הדור שלנו, לעומת תחומים אחרים שבהם כל-כך התקדמו, ואפילו החכמה והבינה עלו ונתעלו, ורק הדעת להבחין, לקשר, לחבר - צללה מטה מטה. ומטו משמיה דהגר"ל מינצברג זצ"ל, שהסיבה היא בדווקא להרדים, לטשטש ולערבב אותנו, כי אם ח"ו נבחין בצורה בהירה בניסים שאופפים אותנו - זה יהרוס לנו את כל הבחירה, ואז אהבה מה תהא עליה? ולכן, אדרבה - ככל שהניסים הולכים וגוברים עלינו, זה לעומת זה, עולה לעולם שפע אדיר של טמטום, טיפשות והיסח הדעת, עד אשר בשארית צלילות הדעת האחרונה נזעק "הקב"ה - אנחנו אוהבים אותך".

אנו הדור, אשר כל כולו סעודת פורים אחת גדולה של היסח הדעת, לא יום ולא לילה, נוהמים אליך מתוך גיגית של שיכר, ומעינינו הומים אליך באהבתך - רבש"ע, ידך שלחת מן החור, ועמך בית ישראל משתוקקים ומתגעגעים מאוד לשמך יתברך, והכל הפצים ליראה את שמך בהשתוקקות נמרצת ונפלאה, אשר לא היתה כזאת מימי קודם, הקיצוטי ועודי עמך, באתי עד סוף כל הדורות ועודי עמך, עדיין אנו אחוזים בך ומשתוקקים לעבודתך בכלות הנפש. אם מצאתי חן בעיניך המלך - הקיצוטי משכרותי ועודי עמך, תעיתי כשה אובד, לא יודע כלום, לא מבין כלום, אבל,

הרי אילת אני, אל איילות אצעק - אם תמצאו את דודי מה תגידו לו?

שחולת אהבה אני.

וזה התשובה השלמה לעמלק, הפוך מאשר קרף, ואשר קרהו של המן - הכל דרך מקרה, ולוה רק מפריע ניסים גלויים, כי אז שאר מקרי הזמן נראים ח"ו כמקרה. לכן דווקא פורים וגאולה אחרונה שבאה להכריח את עמלק - באים בדרך הטבע, להורות כי הכל מה', ודווקא ביאת המשיח וליתרו מסתרת בצל הטבע, ולדוגמא - "ויקר מקרה" של רות.

יחסר לבני ישראל כל טוב בפרנסה ובכל העניינים. ובפעם אחרת אמר, שאז קשה יהיה להיות יהודי כמו שקשה לטפס על כותל ישר וחלק. ושני המאמרים סותרים זא"ז? ונ"ל, שבאמת הכוונה היא לשני אופנים של גאולה". ובעמוד קסז באחרון של פסח כתוב, שתעמוד מלכות מאוה"ע ותצווה ליהודים לעלות לא"י. ובני דורנו עומדים ומשתוממים על קושיית כ"ק ה'בינת ישראל', מגרודו"ס הי"ד [תרל"ד - כ"ט בתשרי ה'תש"ג], וכי קושיה יש כאן, והלא זהו תיאור מדויק של ימינו, אשר נחזה מראש ע"י ה"ס"ק? הנה אנו גם בא"י ויש שפע בפרנסה, והקושי באמונה הוא נורא, מה קושיה יש כאן? ועוד, שהוא צריך להדחק כל כך ולהמציא שזה תלוי בשני אופני גאולה? ועתה, אחי, בא ננסה קצת לנער את הראש מאדי היסח הדעת, ונתבונן מי פה הוא זה שלא מבין - האם ה'בינת ישראל', שברור לו שאם עם ישראל יושב בארה"ק ופרנסתם מצויה, אזי לא יתכן שתהיינה בעיות באמונה, וכי מיהו השוטה הרואה ישראל שבים לארצם, וכבר אינם עם עני ואביון, שיעזו בכלל להרהר קורטוב של כפירה? הוא, או אנו ברוב חכמתנו ובינתנו? ד"ש, תמונה קטנה שלנו כמה עד כבר אנחנו עמוק עמוק במצולות ה'היסח הדעת' עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי^[א].

[ב] ובאמת ה"ק הגדיר אותנו מדהים מובא בליקוטים על גלות וגאולה (סג) בשם וקנו המגיד, שלפני המשיח יהיה קטנות המוחין. כמו כן מובא שם בעיריין קדישין (ג פסק) מה שאמר בליל הסדר תר"י - "הם רוצים דווקא גאולה ניסית, אך איני אוהו בכלל ממופתים. שבעה ימים רצופים סירב משה רבינו למלא שליחותו של מקום לגאול את ישראל ממצרים, משום שהגאולה ההיא היתה עתידה להיעשות על ידי נסים ונפלאות שלא בדרך הטבע, ומשה רצה שהגאולה תהיה בדרך הטבע". ונראה, שהמקור לדבריו הם דברי חז"ל, שמשעה טען שיצטרכו שוב לגאולה, והוא למד שמשעה לא רצה את החסרון של 'יראת הנס' הנובע מניסים גלויים, וכמו שתרנגם יונתן - "שלח נא ביד תשלח ביד פנחס אליהו דאנת עתיד למישלח בסוף יומי"א" - הוא אשר יסד המקונן "מה בצע כי תשלח. ואחרי גלעדי ישלח".

הזהות היהודית במבחן - גם בארץ הקודש! הרב יהודה אפשטיין

הערה חשובה ביותר מאחד הקוראים, ואביא אותו בשלמותו בטרם אתיחס לדברים, משום שהוא מצביע על נקודה קריטית, אשר לא כולם יורדים לעומקה, והיא נוגעת ביסוד סיבת הקמתה של אגודת 'קדושת ציון'. זו"ל המכתב -

לכבוד מערכת קדושת ציון,
השלום והברכה.

ברצוני להתייחס למאמר מאת העורך הרב יהודה אפשטיין בגיליון שבמך, אודות הזהות היהודית במבחן אצל אחינו שבארצות הגולה ["הונתן פולארד והזהות היהודית"].

אני חושב, שתוכן המאמר שייך במידה מרובה גם לאלה כמונו, הנמצאים כבר בארץ ישראל.

העורך הנכבד כותב - "אנחנו עם! היהודי באמריקה הוא אחיו של היהודי בישראל, של היהודי בצרפת ושל היהודי באוסטרליה. הוא אינו אחיו של שכנו שגר בדלת ממול, משום שאותו שכן אינו יהודי. ועד כמה שזה לא נח לחיות בתחושה כזו - להיות מיעוט זר בתוך המון אמריקאי סואן - ועד כמה שמנסים לברוח מהעומות, מההכרעה בין הנאמנות לעם ה' לבין הנאמנות לאומה האמריקאית - האמת לא תשתנה בשל כך".

הכותב מציע למו שרוצה לחסוך מעצמו את אותה אי-נעימות - "טוב יעשה אם יארוז את ממלמליו ויעלה לארץ-ישראל, שם נמצא היעוד של עם ה'. שם הוא יוכל להרגיש חלק מהאומה באמת".

אולם כאן טמונה סכנה איומה - אותה סכנה עצמה שממנה מזהיר הכותב הנכבד - וצריך זהירות יתרה, לא להיכנס לאשליה כאלו כאן, בארץ ישראל, כבר נגמרת ההתמודדות הזאת.

אני מפנה לדברים כדרכונות שכתב הג"ר אהרן משה שכטר שליט"א, זקן ראשי הישיבות בארה"ב, ראש ישיבת רבינו חיים ברלין [מתוך הסכמתו למהדורת שוטנשטיין של התלמוד הבבלי] - "מצב הגלות נשתנה מאד

בחודש הקודם נכתב כאן אודות המבחן שיהדות ארה"ב הועמדה בפניו בעקבות פרשת יהונתן פולארד. המסקנה הבלתי-נמנעת הייתה, שעצם המציאות של יהודים בגולה יוצרת עבורם מצב בלתי-אפשרי, אשר פוגם בעצם הזהות היהודית שלהם, וזאת משום שהיהדות אינה 'דת' גרידא, אלא היא זהות לאומית של אומה, אשר התורה והמצוות הם המגדיר הלאומי שלה. מכאן, שיהודי השומר אמונים לארה"ב, או לכל מדינה אחרת שאינה המדינה היהודית - בעצם זה הוא גורע מנאמנותו לזהותו היהודית, ושמירת המצוות המעשיות של התורה אין בה כדי לחפות על מחזל זה. למעשה, היה זה משה מנדלסון שר"י, מגדולי מבשרי תנועת ה'השכלה' והרפורמה, אשר טבע את האמרה - "היה יהודי בביתך וגרמני בצאתך". בניגוד למה שרבים חושבים, מנדלסון ורבים מחבריו בתחילת דרכם לא בעטו במצוות המעשיות. הם בעטו בלאומיות היהודית, בזהות שלנו כאומה. עזיבת המצוות הייתה אך תוצאה בלתי-נמנעת של עזיבת הפן הלאומי של היהדות. אחר שהוציאו את ציון וירושלים מהסידור וקבעו כי 'ברלין היא ירושלים' - הפכה היהדות אצלם לפולקלור עקר וחסר חיות, 'דת' ככל הדתות הנפסדות, שאין לה קיום, אין לה חזון, אין לה עתיד. כמה מצער, שאחר שחלומו של מנדלסון על שילובם של היהודים בלאום הגרמני התנדף דרך ארובות העשן של אושוויץ, נותרו עדיין יהודים, אשר במקום להסיק את המסקנות המתבקשות ולעזוב את אירופה, שדם אבותינו מרוה את אדמתה, לטובת ארץ הצבי, אליה שב ה' להאיר פניו - העדיפו להרחיק מעבר לאוקיינוס האטלנטי ולטפח מחדש את האשליה של יהדות בלא ציון, ונשבעו אמונים לדגל האמריקאי.

והנה התקבל במערכת העלון מכתב, וכו

במדומני שיש מאמצים גדולים מצד השלטון לחנך ל'אזרחות' פסולה זו, ולהכניס את אותו ארס גם בציבור החרדי. הרי זה מוכרח כדי ליצור עם אחד ומלוכד, כדי שלא יהיה ח"ו מצב של 'מדינה בתוך מדינה'. היאך יהיה כאן שלטון החוק בצורה הזאת? הם שואלים-קובעים. והאמת צריכה להיאמר, שבאמת אין כלל מקום ל'מדינה בתוך מדינה', רק שהטועים והמטעים הפכו את היוצרות, ותפסו 'אפומרופסות' על עם ה' תוך סילוף כל מהותנו וייעודנו כאן בארץ ישראל. ל'מדינת החוק' שלהם באמת אין מקום. יש כאן מקום רק לעול מלכות אחת - לעול מלכות שמים.

חזקו ואמצו בעבודתכם עבודת הקודש, להנחיל לעם ה' את הבהירות בתפקידנו ויעודנו כאומה אחת המאוחדת, העובדת את אלהי א יחיד, בארץ המתפארת בהתייחסה אליה.

כבוד,
א.א.

אבן, מילים כדרכנות מפי קורא, שיודע לרדת לעומק המשמעות של המאבק המתחולל על נפש האומה, וכפי שהטיב להעיר - מאבק זה אינו נחלת בני חוץ לארץ בלבד, אלא הוא מקיף את העולם היהודי כולו, וכאן בארץ הוא מתנהל ביותר שאת. אמנם כאן המאבק מקבל צורה שונה מזו שהצבעתי עליה בחודש הקודם, וזאת בשל המורכבות שנדרשת מאתנו על-מנת להבחין כמה שמתחולל.

אבן, אומה אנחנו, ולא סתם אומה, אלא אומה שיודעת את ה' והוא מלכה ואלהיה. האזרחות הישראלית המקורית והשרושת נעוצה בברית שכרתנו בחורב. ובעוד שניכר לכל, כי אזרחות זו - השתייכות זו לאומה - אינה עולה בקנה אחד עם השתייכות לאומה האמריקאית או הצרפתית - הרי שלא כולם מבינים, כי אף ה'ישראליות' המזויפת - זו שנטלה לעצמה בחוצפה ובעזות את השם 'ישראל' והלבישה אותו על כל בעל תעודת

לאחרונה: במקום הריגות אכזריות מצד האומות, פעם מחמת שמד, ופעם מחמת שנאה וכוונה לאבד, הרי עיקר הצרה היום היא מהצרים מכפנים שבאים ביופים וסילופים עלינו. אמנם חידושם היום הוא כי אינם מסתפקים עוד בסילופי תורה כאומותם מקדם, אלא רצים הם בודונם אחר סילופי עם ישראל - והמתבונן ידע כי לא דבר קטן הוא מה שהחליפו והסירו שם ישראל מעם ה' והניחו אותו על הארץ, כאילו עיקר השם שלה היא - במקום שמעולם היה תפארת הארץ מה שהיא מתייחסת לעם, ארץ ישראל. [כנראה כוונתו שכשאומרים "ישראל" סתם, מתכוונים לארץ, וליתר דיוק - למדינה. - א.א.] וסימן הוא זה להחושך הנפשי שהורידו לעולם, כדוגמת הא דמעתה יתכן להיות ישראל מכלי ידע ולהרגיש עצמיות האומה, בלי דעת דרכיה ומועדיה, בלי דעת דברי מידה, בלי לדעת אבותיה הקדושים - ושוב מה אכפת כלל להיות ישראל!..".

זכורני שלפני כמה זמן, כשהיה איזה אסון בחו"ל שפגע ביהודים רח"ל, הודיע דובר משרד החוץ או פקיד אחר של מדינת 'ישראל', ש"אין ישראלים מבין הנפגעים". הכרוה אומללה זו - שהתבררה גם כלא נכונה - היא פרי באושים של 'זהות ישראלית' חדשה זו.

מענת הרב אפשטיין היא על יהודים הנמצאים בארה"ב ומוזרדים כאמריקאים. אך זה לא התחיל שמה, וזה גם לא נגמר כאן. כנגרמניה היו המוני יהודים שהחשיבו עצמם 'גרמנים בני דת משה', וכאחים לשכניהם הגרמנים, עם מעמד שווה וזיקה שווה לאדמתם, ארצם ומדינתם, וכן היה גם בצרפת והונגריה ועוד מקומות, עד ש... גם כאן בארץ ישראל, יש יהודים שמזרדים נפשית כ'ישראלים בני דת משה', אורחים שווים עם זכויות שוות תחת שלטון החוק המאחד אותנו גם עם גויים רוסים מיובאים ואחרים, שגם הם, כמונו, ישראלים [אפילו משרתים בצבא בשבילנו, הם אומרים], רק בני דת אחרת.

לגוי ככל הגויים – החליטו שאין מקום ללאומיות יהודית כלל, ומתוך התכחשות לתהליכים ההיסטוריים האדירים שה' הוביל במאת השנים האחרונות, המשיכו את צורת ההנהגה של הגלות, צורה של יחידים, ולכל היותר של קהילות, אך לא של אומה.

אין די בהלבשת כיפה על הישראליות המזויפת, גם לא כיפה שחורה. יתכן ויש בכך אף טעם לפגם. מה שנחרץ זה הגדרה חדשה-ישנה של הלאומיות היהודית. תחת הציונות של הרצל יש לכונן את הציונות של תלמידי הגר"א, תלמידי הבעש"ט, תלמידי החת"ס, גדולי ספרד שעלו לכאן במסירות נפש, את הציונות של מי שאמר והיה העולם – "כי בחר ה' בציון אוה למושב לו" (ספליס קג יא). לשם כך עלינו ללמוד את התורה מראשית עד לעיני

כל ישראל, מברכות עד עוקצין, מתוך מגמה של כינון אומה שלמה, אשר המדינה מהווה את הכלי שבאמצעותו האומה מחילה את חוקי ה' כאן בארץ. עלינו להשתחרר מתסביך הנחיתות של 'אורחים' במדינה החילונית. אסור שתוצר כאן מציאות של 'ישראלים בני דת משה', כפי שהטיב להגדיר הקורא היקר. עלינו לשנן לעצמנו, כי אנחנו בעלי הבית הטבעיים כאן בארץ. הארץ נתנה לנו על-מנת שנקים בה את מלכות ה', שהאומה כולה תהיה כפופה לתורה ולמצוות. רבים מגדולי ישראל אמרו את הדברים בפרוש, עוד כאשר הציבור החרדי היה מיעוט זניח בקרב האוכלוסיה^[8]. על אחת כמה וכמה עלינו לחדד את הדברים כיום, כאשר התהליכים הדמוגרפיים והמגמות החברתיות מורים על כך שאין זו אלא שאלה של זמן, עד שהאחריות על כלל ישראל תפול על הכתפיים של קהל יראי ה'.

זהות כחולה, לרבות ערבים שונאי-ישראל וגויים רוסים אנטישמים שאבותיהם רצחו את אבותינו לפני כמה עשרות שנים – 'ישראליות' זו אינה לא צרתה של הזהות הישראלית המקורית, של בני ישראל, העם הנבחר לה' אלהי.

אך לא רק זאת – גם לו יצויר שמדינת ישראל תקבע, כפי שקובעת ההלכה, שרק יהודי זכאי להיות אזרח במדינה היהודית [שאם לא כן, לא מובן במה היא יהודית, והרי כל צביונה היהודי נובע מרוב מזדמן של יהודים, אשר יכול להתבטל בכל רגע נתון בקלפין] – גם אז לא תהיה המדינה מבוססת על הזהות הלאומית האמתית של עם ישראל, כל עוד התורה והמצוות אינם עומדים בבסיסה של אותה זהות. מסיבה זו התנגד ענק הרוח הרב ד"ר יצחק ברויאר,

גדול הוגי הדעות של אגודת ישראל בימיה הראשונים, לתנועה הציונית כפי שזו הציגה את עצמה. הרב ברויאר לא התנגד לרעיון הלאומי כלל וכלל. להפך – בכל כתביו וכן בכל מקום בו נאם במסגרת פעילותו הענפה, הטיף וחזר והטיף לקיום התורה בצורה של אומה על אדמתה. הוא הבין, כי הגלות הגיעה לקצה. הוא הבין את החשיבות של הקמת מדינה יהודית. ודווקא בשל כך התנגד כל-כך להרצל ולחבריו. לא משום שראה פסול בלאומיות יהודית, חלילה! הוא לא יכל לשאת את העובדה, שלוקחים עיקרון קדוש זה, של היותנו אומה – ויוצקים לתוכו תוכן זר, נכרי, אחר שהתורה עצמה קבעה את צורת חיינו כעם לנצח נצחים, בלא אפשרות לסטות ימין ושמאל. [מנגד, היו כאלו בקרב קהלי יראי ה', אשר הגלות הארוכה וצורת החשיבה שהיא סגלה לנו מנעה מהם לרדת לסוף כונתו של הרב ברויאר, והם שפכו את התניוק עם המים. כאשר פגשו את הלאומיות היהודית החדשה מבית מדרשה של הציונות החילונית – זו שבגלגולה הנוכחי קרויה 'ישראליות', ושתכליתה להפוך את העם הנבחר

[8] הדברים הובאו בהרחבה בחוברת שהוציאה האגודה בשם "מדינה של תורה" – ניתן להשיג במשרדי האגודה.

עיונים בדרכי העבודה

הרב אליהו ברים

[פרק כח]

שהיה נראה לי תמוה עד מאוד... זהו. מכאן אני רוצה שתמשיך..."

"אז, אני נזכר. בסדר. מהיכן נתחיל? הבה נתחיל מההתחלה... ובכן. מה זאת אומרת הערכה? אמרנו, קביעת ערך, כלומר שווי. או אולי חשיבות. לכל דבר בעולם ישנו הערך שלו. אם מחמת עצמו או מפאת נחיצותו לבריות. לא תמיד הערך מקביל לשווי השוק של הדבר. לדוגמא, זהב הוא מוצר בעל ערך גבוה, אך זאת לא מפאת נחיצותו, אלא מפאת יחודיותו ונדירותו. לעומתו, מים הם מוצר בעל שווי נמוך. אך גם כאן לא מפאת חוסר נחיצותם, שהרי הם נחוצים מכל דבר אחר, אלא מחמת ריבויים וזמינותם. יתכן כמובן שמחירו של זהב ירד אם לא תהיה לו דרישה, אך זו לא תהיה ירידה של ערכו האמיתי אלא של שווי. כמרכן יתכן שמחיר המים יעלה עד מאוד בשעה שהוא קשה להשגה. כלומר, אין קשר מוכרח בין השווי והמחיר העכשווי לחשיבות האמיתית ולערך האמיתי של הדבר. ברור?"

"אה... כן."

מה מגדיר ערך?

- "וישנם גם דברים נוספים, שמחירם ושווים גבוה מאוד, למרות שהערך האמיתי שלהם אפסי. בימינו זהו דבר נפוץ מאוד, מוצרים שאינם חיוניים ואף אינם יחודיים נמכרים במחיר גבוה אך ורק מחמת הדרישה הציבורית להם. כל מיני מוצרי מותרות שכל יחודיותם היא בכך שהם חדשים מקרוב באו. או כמו גם כל מיני הבלים הסוחפים אחריהם המונים, המוכנים להתאמץ עבורם ולשלם עליהם מחירים גבוהים. מוכר? בקיצור, ישנו ערך עצמי שאינו תלוי בדבר, שגם בו ישנם שני סוגים, וישנו 'ערך שוק', שנקבע אך ורק על ידי הביקוש שלו בציבור. כעת אמור

"עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאכן הרימו גם על העמים".
(ישעיהו כג')

"שבעה שמות יש לו ל'יצה'ר... ישעיהו קראו מקשוף, שנאמר (מ"ז): 'ואמר סלו סלו פנו דרך הרימו מקשוף מדרך עמי', יחזקאל קראו אבן...".
(סוטה נג)

- "שלום בן-ציון!"

"שלום ר' אליהו! זהו, הגיע הזמן..."

- "הזמן למה?"

"אני מצפה כבר בסקרנות לשמוע מה הדרך הנכונה והאמיתית לפתרון הצורך בהערכה."

- "אה. יופי. בוא נמקד תחילה את הנקודה בה אנחנו אוחזים. אתה יכול?"

"כן. בעז"ה. ובכן. שללת את התלות בהערכה של בני אדם, בכך שהצגת באופן משכנע ביותר את האיולת שבקביעת 'השווי' שלי בעיני עצמי במה שאומרים או חושבים עלי הסובבים אותי (פסק כ"ג). בעקבות כך הרגשתי הרגשה של חסר ושל בדידות מסוימת מכך שהחברה כבר לא מהווה עבורי מוטיבציה לעשיה ומניע תחרותי להישגים (פסק כ"ג). מה שהשבת לי על כך הוא שאכן יש מקום לקבל מהחברה מילוי, אך לא כהערכה אלא כאהבה. משם נכנסנו לעיסוק מעניין בנושא האהבה, כאשר אתה מציין שהוא יהווה הקדמה לקראת הבנת הפתרון האמיתי לנושא ההערכה. ובזה התחלת בשיחה שלפני השיחה הקודמת (פסק כ"ג), כאשר אמרת שיש בקשר שלנו להקב"ה אופנים שונים של יחס, וגם ביחסי האהבה שלו אלינו ישנם מאפיינים שונים. אמרת שהמילוי לצורך שלנו בהערכה ואפילו במחמאה אמור לבוא מהקשר שלנו לה'! דבר

- **"לפני** שנדבר על בעיה, זה פשוט עדיין ערך התלוי בדבר! והבעיה שבזה היא ש'בטל דבר - בטלה ההערכה... אם לפתע אותו אדם לא ירגיש שהוא מממש את עצמו, אם יתחיל לחוות כשלונות או לא יראה בעצמו מעלות, הוא עלול לאבד את הרגשת הערך שמילאה אותו."

"נו, אז מה הוא הדבר האמיתי?"

ה' צריך אותך!

- **"הדבר** האמיתי הוא שאדם עריך את עצמו פשוט משום שהוא בעל ערך! ככה. כפשוטו!"

"מה? מה הכוונה?"

- **"כפשוטו!** לכל אדם יש ערך! אין אנשים שקיימים 'סתם'... גם בלי להיכנס לסוגית 'השגחה פרטית' ולהבדל בין בן ישראל לגוי. כל אדם חי, הוא בעל ערך שאין לשעררו! בלא שום קשר ליכולותיו למעשיו או לעתידו! 'המעצם עיני הגוסס הרי זה שופך דמים! אפילו בחיי שעה. מדוע? וכאן אנחנו חוזרים למקור. התשובה היא, כי ה' שם אותו כאן. אם הוא כאן - משמע שהוא צריך להיות כאן. משמע שה' רוצה אותו כאן. שה' צריך אותו כאן! שיש דבר שהוא, ורק הוא, אמור ויכול לעשות כאן. וזהו!"

"אווו. מדהים. נכון. אבל קשה להרגיש את זה..."

- **"בסדר.** בוא נחدد את הדברים. אני רוצה להזכיר לך כמה התבטאויות ישנות שלך. כאשר התחלנו את העיסוק בנושא, כבר לפני תקופה מכובדת (פקק 19), אמרת שאתה חש את עצמך 'סתם'. חסר כל יחודיות, העולם יכול להסתדר היטב בלעדיך, אתה אפילו מיותר כאן. זוכר? ברוך ה' למדנו יחד, שאכן יש לך יכולות ומעלות והצלחות, אלא שלא מדדת אותם באופן הנכון. אבל אכן היטבת להגדיר. הרגשת הערך תלויה בכך שאדם מרגיש שהוא חיוני! שהוא לא מיותר! יותר מכך, הוא רוצה להרגיש שהוא

לי, איזה מבין שלושת סוגי הערכים הוא הסוג האמיתי ביותר?"

"הסוג השלישי הוא בוודאי לא אמיתי. הרי מדובר במוצר חסר תועלת למעשה, אלא שהדרישה הציבורית אוזנת את העיניים כאילו יש בו צורך, בכך שהוא יביא הנאה מסוימת, או אפילו רק עצם השינוי וההתחדשות הוא ההנאה שהוא מביא. שני הסוגים הנוספים... לכאורה ערך הזהב למעשה הוא פחות אמיתי מערך המים. אמנם הוא ערך עצמי שילך עם הזהב בכל מצב, אך הוא

לא באמת דבר מועיל! "כספם וזהבם לא יוכל להצילים... נפשם לא ישבעו ומעיהם לא ימלאו..." (יחזקאל 17 ט). והראיה, שכמו שאמרת, כאשר המים קשים להשגה, אנשים מוכנים לשלם עבורם את כל כספם וזהבם."

- **"יפה** מאוד. יוצא אם כך, שהסוג השני במשל, המים, הוא סוג הערך האמיתי ביותר. הוא ערך עצמי של הדבר עצמו, והוא נגזר מהתועלת החיונית של הדבר."

"כן. ומה הנמשל?"

- **"פשוט.** ישנם אנשים שבוחרים לקבל את הרגשת השווי שלהם מ'השוק'. לא משנה מה הם עצמם, הם 'משווקים' את עצמם לפי מה שהסובבים אותם מעוניינים לראות ולשמוע. זה קל, זה עובד חזק, אבל זה שקר והבל כמו שהרחבנו והבנו כבר בס"ו. ישנם אחרים שאינם רוקדים לפי החליל של הסובבים ומתנהגים לפי מה שיתן להם הערכה, אלא הם מתנהגים אכן לפי הכוחות האמיתיים שלהם. אך למרות זאת את הרגשת הערך העצמי שלהם הם שואבים, כמו הזהב, ממעלות שיש בהם, מהצלחות שלהם או אפילו מסיפוק פנימי אמיתי מכך שהם מממשים את עצמם ועושים דברים טובים בעולם. זה טוב ונורמלי, אך עדיין לא הסוג האמיתי באמת."

"למה? מה הבעיה בזה?"

'מיותר'... אותו אחד שחלילה לא עשה תפקידו כראוי, נשאר אחראי לתפקידו גם אחרי מותו. הוא זה שיסבול את היסורים הנדרשים בכדי להביא את הדבר לתיקונו!"

"אני מסכים שזה אכן כתוב, אבל קשה לי להבין את זה... יש 'תיקונים' שהצדיקים והחכמים לא יכולים לעשות ורק אני יכול? המצוות שלהם הרי פועלות הרבה יותר משל אדם רגיל..."

לא עוד מספר!

- "אמשול לך משל. למה הדבר דומה? למנעול מספרים. אולי יותר מדויק ועכשיו לדבר על קוד פתיחה. לעולם ישנו 'קוד פתיחה' שכאשר יעמוד כסדרו תפתח הדרך לגאולה השלמה ולתיקון הכללי של העולם. כל אדם הוא תו בקוד. עכשיו, אם הקוד מכיל שלוש פעמים את הספרה אחת, הרי ברור לך שלא יועיל להקיש את הספרה שלוש... זה לא נושא של הערך המספרי, זה פשוט תו אחר בקוד! ואגב, המשל הזה גם ממחיש את האיולת במחשבה שהמוכשרים והמוצלחים יותר משמעותיים בעולם. הרי בתור תו בקוד, אין חשיבות גדולה יותר לספרה תשע מאשר לספרה אחת... למרות שבמדרים אחרים הוא בעל ערך גבוה יותר. התשע צריך להיות במקומו והאחת במקומו באותה מידה... יותר מזה, אם 'בעל התשע' בנמשל, המוכשר והמוצלח, יעשה פחות מהמוטל עליו ויגיע אפילו לשמונה, ולעומתו 'בעל האחת' מילא את מקומו באחת שלו, אזי אותו בעל תשע לא עשה את חלקו! ולמרות היותו 'פי שמונה' מבעל האחת, אין לזה כל משמעות! הקוד לא יתאים והעולם לא יבוא לתיקונו! בסדר? מתיישב על לבך?"

"כן... זה אכן נתון מבט מזווית אחרת... אך עדיין... יש כל כך הרבה אנשים סביבי, כולם עושים אותו הדבר, קשה לחוש שאכן כל אחד יחודי..."

- "אכן, זה דורש תרגול והטמעה. נוסף משל נוסף המתאים לנקודה הזו. תחשוב על ספר. או על מסכת. יש בו דפים רבים, כולם דומים זה לזה.

מיוחד! והסיבה לכך היא שהוא אכן כזה. כל אדם הוא חיוני! אין אדם 'מיותר'. אני מניח שאתה זוכר את הקטע מספר 'דרך ה' אותו למדנו אז. תראה את לשונו: "...ואמנם חלקה החכמה העליונה את ענייני הניסיון האלה בין אישי מין האנושי... ונמצא לכל איש ואיש מבני האדם חלק מיוחד בניסיון ובמלחמת היצר, והוא פקודתו ומשאו בעולם הזה וצריך לעמוד בו כפי מה שהוא" (מלך ב פקד ג אות ב נהמשך). באותו הזמן הדגישנו את הנקודה של 'כפי מה שהוא'. עכשיו אני מדגיש את המילים 'חלק מיוחד'. לכל אדם יש חלק מיוחד. כל אדם הוא באמת יחיד ומיוחד! אציין רק דרך אגב, דבר שהוא ממש הנושא שלנו, אלא שצריך עדיין לבאר אותו, אתה יודע איפה הרמז"ל משתמש במס" בלשון 'מיוחד'?"

"איפה?"

- "במידת הגאווה. "הנה ימצא גאה אחד שיחשוב בלבו שכיון שהוא ראוי לתהילה והוא מיוחד ורשום במעלתו כפי מחשבתו, ראוי לו גם כן שיתנהג בדרך מיוחד"..." זה אותו מיוחד! מי שלא חש את עצמו מיוחד בעבור חלקו המיוחד בעולם, מתחיל לחפש את המיוחדות שלו בכל מיני דברים אחרים..."

"איך גאווה קשורה לנושא שלנו?"

- "זה מה שאמרתי שצריך לבאר, וברשותך לא נעשה זאת כרגע. נחזור לעניין. אתה, ולא רק אתה אלא כל אחד, הוא בעל ערך אמיתי מצד עצמו. ערך שאינו תלוי בשום דבר! יהיה מה שיהיה, אתה נושא בתפקיד בארמון הזה של המלך, שמובא שם בהמשך הקטע. וזה לא תלוי בכלום! אומר לך אפילו יותר מכך, אפילו אם חלילה אינך מבצע את תפקידך כראוי. אפילו אדם חוטא ופושע חלילה, אין הוא יורד ממעלתו! אין הוא מאבד את תפקידו! 'כל ימיו בעמוד והחזר קאי', ועד יום מותו תחכה לו אם ישרוב... עליו לשוב בתשובה, לבצע את תפקידו נאמנה, אך מצד הערך שלו אין שום שינוי! 'אחד שהעריך את הנאה שבישראל ואת הכעור שבישראל - נותן חמשים סלע'! (משנה ערכין ג ב). לא משנה אם הוא צדיק או רשע, מוכשר או 'סתם', מיוחד או

היחודיות האישית שלו. ובדומה למים, שערכם העצמי עצום בהיותם מחיי נפשות, למרות היותם זמינים ולא יחודיים. יש מקום להערכה עצמית עקב מעלות או הישגים, אך אין להתנהל על פי הרצון להערכה כזו. דייקתי בדברי?"

- "בן. בנקודה האחרונה שציינת יש להאריך ולדייק עוד. בעזרת ה' נגיע לזה."

"טוב, למעשה לא הבהרת לי די הצורך את נקודה של קבלת מחמאה מה'... בפעם הבאה?"

- "בעזרת ה' נשתדל. תחשוב על מה שאמרנו ותתבונן בזה, תנסה לתרגל את המבט הזה על עצמך ותנסה להרגיש האם זה אכן ממלא אצלך את הצורך המדובר, ובעז"ה נמשך... יישר כוח! דע לך, שהמבט הזה הוא מפתח לחיים טובים! חיים חפים מתלות בדברים חיצוניים וממוקדים בקשר שלנו ובדבקות שלנו בה' על ידי השמחה וההיענות שלנו לתפקיד אותו הוא הטיל עלינו בתיקון עולמו. 'אשרינו, מה טוב חלקנו...' 'הוא עשנו, ולו אנחנו!' אשרינו!"

■ "אכן אשרינו... כל טוב!"

האמנם? האם הם שווים זה לזה? האם ערכו של זה כערכו של זה? הם אכן שווים בכך שכולם דפים, אך מצד התוכן אין דף דומה חברו! כל דף נושא על גבו סוגיה אחרת, חידושים אחרים, ערך שונה לחלוטין! לכל דף ישנו המקום המדויק לו, כהמשך לדף שלפניו, כהקדמה לדף שאחריו... כך גם העולם. הוא לא דפדפת, שבה כל דף דומה לחברו. הוא ספר! כל אדם וההרפתקי דערו עליו... ואדרבה, ככל שהוא חלק יותר - הוא משמעותי פחות... ככל שהסוגיה שלו יותר עמוקה ומורכבת, יש בו יותר 'רייד'! יוצאים ממנו יותר חידושים! הכנת? שווה

להיות מתוסבך... אמנם לא צריך את זה כדי להיות בעל ערך, כי כל דף בש"ס הוא דף, אבל אולי זה יכול לחבב עלינו את היסורים..."

"יפה... גם זה עוזר להמחיש, אך כמו שאמרת - צריך לתרגל את המבט הזה. בקיצור, המילוי האמיתי הרצון בהערכה צריך להתבסס על הערך האמיתי ביותר שיש לאדם, והוא עצם היותו בעולם. התפקיד היחודי אותו הוא נושא, מה שלא יהיה, הוא המעניק לו את ערכו היחודי, ואף את

Are you from a yeshivish or other Chareidi background, originally from the U.S. or other English-speaking country, and now living in Eretz Yisroel?

I am interested in your insights about life in Eretz Yisroel that would be useful for yeshivish / Chareidi newcomers to know, and that you are willing to share.

Do you have a pioneering spirit? Want to join a new and affordable kehillah? Forming a chaburah of English-speakers in Afula Illit (within an Israeli kollel) with the intention of jump-starting a new yeshivish Anglo kehillah.

Yoel Berman: 053-319-1618 / yberman613@gmail.com / AviraDEretzYisroel.org

בית הכנסת שלך

ידידנו היקר, אנו זקוקים לעזרה שלך בבית הכנסת הסמוך לביתך.

ברוך ה' זכינו, ואגודת 'קדושת ציון' פועלת גדולות ונצורות באהבת ציון וירושלים בקרב יראי ה' מהציבור החרדי,

בעת אנו יוצאים בבקשה לציבור, להעביר את מעות זכר למצוות מחצית השקל לתרומה המתאימה ביותר למצווה זו של זכירת מחצית השקל, לאגודה הקדושה הפועלת לעורר אהבת ציון וירושלים בקרב הציבור החרדי.

על-מנת שנוכל להמשיך בפעילות ולהגדיל אותה, אנו זקוקים לך.

אם ידוע לך על בית כנסת באזורך, בו ניתן לשים קופה בצורה בטוחה, וללא חשש נזק מאחינו מנדינו שונאי ציון רח"ל, וביכולתך לשים את הקופה במקום ולקחתה לביתך בסוף היום.

אנא צור קשר עם מזכירות האגודה במייל

או במספר 052-7178725

ודבר בעתו מה טוב,

לקיים 'זכר למחצית השקל' - מצוות דרישת ציון בהידור, ולחזק את הפועלים לעורר לדרישת ציון על טהרת הקודש,

ובזכות מצווה זו נוכח בעזרת ה' בקרוב

לשקול שקלים בבית חיינו,

ושקל אשא בבית נכון ונישא בב"א.

לזכור את 'מזהצית השקל' בהידור

חיזוק דרישת ציון בציבור החרדי!

אגודת 'קדושת ציון'
התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש

ניתן לתרום באחת מהדרכים הבאות

1. **במזומן** - כאן בקופה.

2. **בהעברה בנקאית** לחשבון הבא
עמותת 'קדושת ציון'
בנק המזרחי - 20
סניף העיר העתיקה - 459
מספר חשבון - 109491

3. **בכרטיס אשראי** - דרך 'נדרים פלוס' בעמדות הפרוסות
בכתייהכנסת או באתר 'נדרים פלוס' [פתוח בסינון
נטפרי].

4. **דוא"ר** 7" **לתרומה ישירות** מול האגודה יצור קשר עם
kdst.office@gmail.com או בטלפון 052-7178725.

קורל קורא

מהגאונים רבני האגודה שליט"א

זכר למחצית השקל – לאגודת 'קדושת ציון' התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש

אחינו בני ישראל השוכנים בכל אטר ואטר, ה' עמכם!

הנה ידוע מקדמת דנא מנהג ישראל קדושים לתרום זכר למחצית השקל בימים הסמוכים לימי הפורים למוסדות תורה וחסד, ורבים משתדלים להדר מעל ומעבר על-מנת לחזק את לימוד התורה ואת עמוד החסד בימים אלו בהם נקהלו היהודים לעמוד על נפשם.

אמנם ישנה אגודה אחת יהודית במהותה, אשר מי שתורם לה זוכה אכן לקיים את אותו זכר למצות תרומת מחצית השקל המקורית בהידור רב ומתוך כוונה מורגשת לחזור ולחיות לפני ה' כרצונו שביאר בתורתנו הקדושה.

אגודת 'קדושת ציון' משקיעה את כל כוחה, כשרונה ומרצה בהעמדת סדר החיים כאן בארצנו על מתכונתם המקורית ולחדש ימינו כקדם. ולא רק זאת, אלא שלא יראו ולא חתו מפני אלו השרויים בחשכת הגלות ועוצמים עיניהם מראות כאור הגדול שה' מאיר על עמו בעשרות השנים האחרונות, ובכך הצילו חברי 'קדושת ציון' רבים מעוון כפיות המובהק, השנוא מאד בעיני ה'.

וכעת כאים אנשי האגודה – העושים ימים וילות על-מנת לזכות את כלל ישראל, ובראש ובראשונה את ציבור היראים, בדעת נכונה וברוח גבורה – והם עומדים בפני גידול עצום בפעילות לאור הביקוש הרב מכל רחבי הארץ. אולם התקציב עדיין דל, ועל-אף ההתנדבות העצומה של רבים ומובים מסלתיה ושמנה של היהדות החרדית – העלויות של הפעולות הבסיסיות ביותר עדיין מצויות הרבה מעבר להישג ידם, וכל שכן אם ברצונם להיענות לביקוש האדיר העולה מן השטח לתוספת פעילות.

על-כן באנו בקריאה לכל אחד ואחד שיתן כפי יכולתו לאגודה קדושה זו, וראוי שכל אחד יתן מדי חודש סכום הגון, וככל אופן לא יפחות מ-36 ש"ח מדי חודש בחודשו. וכונת כח הרבים והתאספותם של ישראל תחת הדגל הקדוש של דרישת ציון על טהרת הקודש, נזכה במהרה לבנין עדי עד, ונוכל להביא שקלים לתרומת הלשכה כמצות התורה.

על החתום

הרב יצחק ברנד

הרב מרדכי שריקי

הרב יואל שוורץ

הרב שאול ניר

הרב משה צוריאל

הרב מנחם מנדל טוביאס

הרב יעקב פריץ

הרב עובדיה ביר יעקב יוסף

הרב שמואל מלוביצקי

מדינה של תורה

מדינת הלכה בראי רבותינו

ניתן להשיג במשרדי האגודה
לפרטים - 052-7680494

על הגאולה ועל התשובה

הרב מרדכי נוימן

פרק ראשון ♦ גאולה ותשובה והיחס ביניהם^[א]

רדפוּך. ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום. והותרך ה' אֵלֶיךָ ככל מעשה ידך בפרי בטןך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב כאשר שש על אבתך. כי תשמע בקול ה' אֵלֶיךָ לשמר מצותיו וחקתיו הכתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל ה' אֵלֶיךָ ככל לבבך ובכל נפשך."

דוּמָה, כי אין הגדרה יותר קולעת לעשרת הפסוקים האלה – אשר הביטוי ה' אֵלֶיךָ מופיע בהם לא פחות משתים עשרה פעמים, ואשר **שיבה** מופיעה בהם לא פחות משבע פעמים – מאשר **פרשת הגאולה והתשובה**.

יחסי הגומלין בין **תשובת** ישראל אל אֵלֶיךָ לבין **גאולתו בהשבת** ה' אֵלֶיךָ אותו אל ארצו ואֵלֶיךָ יתברך – מזדקרים לעינינו בפרשה זו –

בפסוקים א-ב – בהיותם נידחים בארצות גלותם, עם ישראל **ישיבו** אל לבם ו**ישבו** אל ה'. ואז, בפסוקים ג-ה, ה**שי"ת** **ישיב** את שבותנו, יקבץ את נדחינו, יביאנו אל ארץ־ישראל ויטיב עמנו.

בפסוק ו – ה' ימול את לבנו ונאהבהו בכל הלב. ואז, בפסוק ז – ה' ינקום את נקמתנו באויבינו ובשונאינו.

פסוק ח – בני ישראל **ישבו** [שוב] בתשובה, ויקיימו את כל מצותיו. ואז, בפסוק ט – ה**שי"ת** יתן לנו כל טוב, ו**ישבו** לשוב עלינו לטוב כפי ששש על אבותינו. כל זה, ככתוב בפסוק י – כי ישראל ישמור את כל מצוות התורה, ובגלל **ששבו** אֵלֶיךָ בכל לב.

א. התשובה והגאולה בפרשת נצבים

כתוב בתורה בפרשת נצבים (דברים ל 6-5) – "והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אֵלֶיךָ שמה. ושבת עד ה' אֵלֶיךָ ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך ככל לבבך ובכל נפשך. ושב ה' אֵלֶיךָ את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אֵלֶיךָ שמה. אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אֵלֶיךָ ומשם יקחך. והביאך ה' אֵלֶיךָ אל הארץ אשר ירשו אבתך וישתה ויהיטבך והיטבך והרבך מאבתך. ומל ה' אֵלֶיךָ את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אֵלֶיךָ בכל לבבך ובכל נפשך למען חיידך. ונתן ה' אֵלֶיךָ את כל האלות האלה על איביך ועל שנאיך אשר

[א] מיעוטא דמיעוטא מהמתחדש במאמר זה הינו מהגניז לב כותבו או מפרי הגותו. ציטוטים מהמקרא, מדברי חז"ל ומפירושי הראשונים – את מקורם הראה, אך חידושי האחרונים לא נאמרו בשם אומנם, ולא למען התהדר בנוצות לא לו. מבוקשת סליחת הקורא על הסגנון ועל ההסתגנות הבלתי־שגרתיים לפרקים, ושמן אף בלתי־קורקטיים לפרקי פרקים, המהולים לעתים רחוקות אף בקורטוב מן הנחרצות, העלולה להיראות חלילה כיהירה וח"ו כפרובוקטיבית.

'לשון חכמים' אשר נקט בה הכא והתם אינה אלא מתוך חביבות יתרה, וכעין בבואה של ההשראה ששרה וששורה, ששרתה וששררה ברגעי כתיבה אלה, ואחריהם חלפה ושקטה לה.

ועוד מדעם זעיר. שים נא לב [!], כי הקורא ברפרוף או בחפזיות עלול להחמיץ!...

באהבה, מ.ג.

הדברים וגו' ושבת עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך",
ואילו לדעת הרמב"ן (דברים ל"א) זוהי גם מצוה וגם
הבטחה.

היוצא מהדברים, שלכל הדעות מובטחים
אנו בתורה, כי ישובו ישראל בסוף גלותם.

ג. דברי הרמב"ן בשירת האזינו

הרמב"ן כותב בסוף שירת האזינו, על
הפסוק "הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום
ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו" (דברים ל"ג מג),
כי מדובר בנקמה שישב ה' לצריו ולמשנאיו,
"וזה דבר ברור, כי על הגאולה העתידה יבטח,
כי בבנין בית שני לא הרנינו גוים עמו, רק
לעגו עליהם (תנ"ך ג' נד) 'מה היהודים האמללים
עשים', והיו גדוליהם עבדים בהיכל מלך בבל,
וכולם משועבדים לו, ובימים ההם לא השיב
נקם לצריו ולא כפר אדמתו עמו. והנה אין
בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה, רק היא
שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא יתברך
יעשה בנו בתוכחות חימה, אבל לא ישבית
זכרנו, וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו
הקשה והגדולה והחזקה, ויכפר על חטאתינו
למען שמו. אם כן, השירה הזאת הבטחה
מבוארת בגאולה העתידה".

מפורש בדברי הרמב"ן אלה, שהגאולה
העתידה מובטחת, ואינה מותנית בתשובה, כי
יתכן שיכפר על חטאתינו למען שמו ולא על-ידי
תשובתנו.

והדברים מתמיהים - הרי בפרשת הגאולה
שבפרשת נצבים למדנו מפורש, שהגאולה
העתידה תלויה בתשובה, ובפרשת האזינו
הרמב"ן מדייק מהשירה, שאין התשובה תנאי
לגאולה.

ד. 'למען שמו באהבה' בנבואת יחזקאל הנביא

בהפטרת פרשת פרה שבספר יחזקאל (ט'
טו-טז), לאחר תאור 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו'
(בפסוקים טו-טז), מופיעה נבואה זו -

נראה, כי לא שייכות מילים ברורות
מאלה, המורות באופן חדימשמע, שגאולת
ישראל תלויה בתשובה, וכי לא תתכן גאולת
ישראל ללא תשובת ישראל.

ובך אכן נפסק ברמב"ם (משנה ז ה) - "כל
הנביאים כולן צוו על התשובה, ואין ישראל
נגאלין אלא בתשובה".

ב. הבטחת התשובה בפרשת ואתחנן

ראינו ונוכחנו, שהגאולה תלויה בתשובה,
ודווקא לכן נשאלת השאלה - אם הגאולה
תלויה בנו, בבחירתנו ובתשובתנו, כיצד אפוא,
אנו בטוחים כי אכן נגאל?

דברי התורה בפרשת ואתחנן (דברים ז טו-טז)
מאירים את ענינו -

"והפיץ ה' אתכם בעמים ונשאתם מתי
מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה. ועבדתם
שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא
יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון.
ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו
בכל לבבך ובכל נפשך. בצר לך ומצאוך כל
הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה'
להיך ושמעת בקלו. כי אל רחום ה' אלהיך לא
ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבתיך
אשר נשבע להם".

הרמב"ן מפרש, שפסוקי פרשת ואתחנן
עוסקים בגלות בבל, ופסוקי פרשת נצבים
- בגאולה העתידה, אך האור החיים מפרש,
שגם פסוקי פרשת ואתחנן עוסקים בגאולה
העתידה נכן משתמע לכאורה מהלשון 'באחרית
הימים' - "ומבטיחם שיעורר ה' לבכם אז לשוב
בתשובה, הוא אומר ו'שבת עד ה'', ונתן טעם
להבטחה זו, 'כי א' רחום ה' אלהיך לא ירפך',
ויחזק לכן לשוב".

ידועה מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בפרוש
הפסוק "ושבת עד ה' אלהיך", שלדעת הרמב"ם
(משנה ז ה) זו הבטחה, כאומר - " וכבר הבטיחה
תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן
ומיד הן נגאלין, שנאמר 'והיה כי יבאו עליך כל

יודע לכם בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל. כה אמר אד-ני ה' ביום טהרי אתכם מכל עונותיכם והושבתי את הערים ונבנו החרבות. והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל עובר. ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן והערים החרבות והנשמות והנהרות בצורות ישבו. וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי אני ה' בניתי הנהרות נטעתי הנשמה אני ה' דברתי ועשיתי. כה אמר אד-ני ה' עוד זאת אדרש לבית ישראל לעשות להם ארבה אתם כצאן אדם. כצאן קדשים כצאן ירושלם במועדיה כן תהיינה הערים החרבות מלאות צאן אדם וידעו כי אני ה'".

והנה בנבואה זו מתוארת גאולת ישראל לשלביה **בהקבלה מדהימה** לפרשת הגאולה שבסדר נצבים. אך בהתבוננות נוספת נגלה, שלמרות שההקבלות מוכיחות, כי שתי הנבואות עוסקות באותו תהליך ובאותה גאולה, נבחין בהבדל עצום ביניהן - **בספר יחזקאל הגאולה מתחילה בלי שיוזכר שישראל ישובו בתשובה.**

לא רק שלא מוזכרת חזרה בתשובה בנבואת יחזקאל זו, אלא מפורש בנבואה **שלא** תהיה

"**ואחמל** על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה. לכן אמר לבית ישראל כה אמר אד-ני ה' לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם. וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני ה' נאם אד-ני ה' בהקדשי בכם לעיניהם. ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם. וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם. ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם. וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והיייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלים. והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל הדרגן והרביתי אתו ולא אתן עליכם רעב. והרביתי את פרי העץ ותנובת השרה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים. וזכרתם את דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא טובים ונקטתם בפניכם על עונותיכם ועל תועבותיכם. לא למענכם אני עשה נאם אד-ני ה'".

ספר יחזקאל (ז')	פרשת נצבים (דברים ז')
<p>-----</p> <p>(ז) ולקחתי אתכם מן העמים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם.</p>	<p>(ב) ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום ובינך בכל לבבך ובכל נפשך.</p> <p>(א) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה.</p>
<p>(כ) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם. ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם.</p>	<p>(י) ומל ה' אלהיך את לבבך ואת זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייד. (י) ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה על איביך ועל שנאיך אשר רדפוך. (ט) ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום.</p>
<p>(כ) וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והיייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלים. (כ) והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל הדרגן והרביתי אתו ולא אתן עליכם רעב. (ב) והרביתי את פרי העץ ותנובת השרה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים.</p>	<p>(י) והותירך ה' אלהיך בכל מעשה ירך בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב כאשר שש על אבתך</p>

אם לא יעשו תשובה אינו עומד בצללו כל הימים, אלא ודאי קץ לדבר. לישנא אחרינא, דיו לצלל – דיון לישראל צער גלות, אפילו צלא תשובה נגאלין.

כתנאי:

רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה – נגאלין, ואם לאו – אין נגאלין.

אמר ליה רבי יהושע: אם אין עושין תשובה – אין נגאלין? אלא, הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב.

תניא אידך:

רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה – נגאלין, שנאמר [ג] 'שובו בנים שובכים ארפא משובתיכם'.

אמר לו רבי יהושע: והלא כבר נאמר [ד] 'חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו', חנם נמכרתם – בעבודה זרה, ולא בכסף תגאלו – לא בתשובה ומעשים טובים.

לא צקף – לא תשובה ומעשים טובים, דאפילו אין עושין תשובה נגאלין. משום דאמר 'חנם נמכרתם', קרי 'צקף' לשון תשובה.

אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע: והלא כבר נאמר [ה] 'שובו אלי ואשובה אליכם'.

אמר ליה רבי יהושע: והלא כבר נאמר [ו] 'כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון'.

צעלתי אתכם – משמע צעל כרחם, צלא תשובה.

אחד מעיר – אצרוך הדקיקים, ואציאם לציון אף-על-פי שאין כולם חוזרין.

תשובה, אלא ה' יביא את הגאולה כדי למנוע את חילול שמו בגויים.

"ואחמל על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה... לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם. וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני ה' נאם אד-ני ה' בהקדשי בכם לעיניהם... לא למענכם אני עשה נאם אד-ני ה' יודע לכם בוישו והכלמו מדרכיכם בית ישראל".

וכך אנו אכן אומרים בברכת אבות – **ומביא גואל לבני בנייהם למען שמו באהבה.**

והתמיהה זועקת עד לב השמים –

● **בפרשיות** ואחתנן ונצבים – התשובה היא תנאי לגאולה, ומובטחים שישובו בתשובה.

● **בפרשת** האזינו – מובטחים בגאולה, ואין התשובה תנאי לגאולה.

● **בספר** יחזקאל – לא ישובו בתשובה לפני הגאולה, והשי"ת יכאלם למען שמו.

● **נאמן** אתה הוא ה' אהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא ישוב ריקם, כי א' מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה ה' האנאמן בכל דבריך.

ה. סוגיית הגמרא בפרק חלק

למדנו בפרק חלק [א] –

"אמר רב: כלו כל הקיצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים.

תשובה – אם כל ישראל חוזרין תשובה יצא, ואם לאו לא יצא.

ישמואל אמר: דיו לאבל שיעמוד באבלו.

דיו לצלל שעומד בצללו – דיו לקדוש ברוך הוא שעומד כמה ימים וימינו אחר [ב], כלומר

[ג] ירמיה ג כב.

[ד] ישעיהו נב ג.

[ה] מלאכי ג ז.

[ו] ירמיה ג יד.

[א] סנהדרין צו ע"ב – צח ע"א.

[ב] ע"ש מאה"כ "השיב אחר ימינו מפני אויב" (א"כ"ט ג א).

ו. דיון בסוגיית הגמרא

רב ושמואל חלוקים בשאלה האם הגאולה תלויה בתשובה, אם לאו. לרב, המושג 'קץ' כבר חלף, ואין הגאולה תלויה אלא בתשובה – אם כל ישראל חוזרין בתשובה – יבוא, ואם לאו – לא יבוא. לשמואל, יש 'קץ', ואזי אפילו בלא תשובה נגאלין, או מפני שלא ישיב הקב"ה ימינו אחר מלהלחם בעד בניו כל הימים [ב], או שמפני צער הגלות יהיו ראויים לגאולה ללא תשובה [ג].

הגמרא אומרת 'כתנאי', שבמחלוקת זו כבר נחלקו התנאים רבי אליעזר ורבי יהושע – דעת רבי אליעזר כשיטת רב, ודעת רבי יהושע כשיטת שמואל, ומביאה שתי ברייתות, בהן הובאה מחלוקתן של רבי אליעזר ורבי יהושע.

והנה בהתבוננות בשתי הברייתות נראה, כי בדעתו של רבי יהושע יש הבדל במשמעותו בין שני ברייתא אחת לשניה.

בברייתא השניה דעתו של רבי יהושע אכן תואמת את דעת שמואל – מהפסוק "ולא בכסף תגאלו" הוא מוכיח, שאפילו אין עושין תשובה – נגאלין. מהפסוק "לבוה נפש למתעב גוי לעבד משלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו למען ה' אשר נאמן קדש ישראל ויבחרך" הוא מוכיח, שגם הבזויים והמתועבים בעבירות יגאלו, ושמ יתברך יתקדש בגויים עלידם. ומשכונת האיש לבוש הבדים בסוף ספר דניאל – "כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדש תכלינה כל אלה" – הוא מוכיח, כי יש קץ בדבר, וככלות גבורתם של ישראל ויהיו שפלים למאד, תכלינה הצרות ויבוא משיח.

[ב] כפרושו הראשון של רש"י.

[ג] כפרושו השני.

אמר לו רבי אליעזר: והלא כבר [א] נאמר בשובה ונחת תושעון!

אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר: והלא כבר נאמר [ח] 'כה אמר ה' גאל ישראל קדושו לבוה נפש למתעב גוי לעבד משלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו [למען ה' אשר נאמן קדוש ישראל ויבחרך].'

כה אמר ה' לזכו נפש למתעב גוי –
סוקן הצויין ומתועבין
צעצרות, אף-על-פי-כן
יגאלו, מלכים יראו וקמו.

אמר לו רבי אליעזר: והלא כבר נאמר [ט] 'אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב.'

אמר לו רבי יהושע: והלא כבר נאמר [ז] 'ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדש תכלינה כל אלה' וגו'.

כי למועד מועדים – אלמא יש קץ בדבר.

וככלות נפץ יד עם קדש – כשתכלה תקומתם וחוקי ידיהם. שהייתה נפולה חילך וילך גזורה ותועלת לפשוט אנה ואנה, ואחר שתכלה גזורתם שהיו שפלים למאד,

תכלינה – אלו הצרות ויבא משיח, כדאמרינן [א] 'כי אזלת יד'.

ושתק רבי אליעזר.

[ז] ישעיהו ל טו.

[ח] ישעיהו מט ז.

[ט] ירמיהו ד א.

[א] דניאל יב ז.

[יא] דברים לב לו.

והשניה - "ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו", אחרי שכבר יושבים על אדמתם?

● מדוע בתשובה הראשונה לא מוזכרת שיבתם לקיים את מצוות ה', ורק בתשובה השניה נאמר - "ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום", וכן "לשמר מצותיו וחקתיו הכתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך".

● מה משמעות הזכרת הבנים בתשובה הראשונה - "ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום ובניך ככל לבבך ובכל נפשך". אם הבנים בעצמם שבים בתשובה, הרי הם כלולים ב'אתה', ואם אינם שבים בתשובה עם אביהם, אזי מה המשמעות של 'אתה ובניך'?

● 'אמר רבי לוי - גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר [ב] 'שובה ישראל עד ה' אלהיך', וכן כתב הרמב"ם [ג] - 'גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך', ונאמר [ד] "ולא שבתם עדי נאם ה'", ונאמר [ה] "אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב". ויש לתמוה מדוע חז"ל, והרמב"ם בעקבותיהם, מביאים פסוקים רק מפסוקי נביאים, ולא מפרשת התשובה שבתורה - "ושבת עד ה' אלהיך".

בפי משה רבנו, יאמר עלידי יחזקאל - "בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל".

● כיצד יכול הרמב"ן לדייק משירת האזינו, שהגאולה העתידית אינה מותנית בתשובה, הלא בפרשת נצבים מפורש שהגאולה מותנית בתשובה.

● כיצד משווה הגמרא בין שיטת שמואל - 'דיו לאבל שיעמוד באבלו' - שאפילו בלי תשובה הם נגאלים, לדברי רבי יהושע בכרייתא הראשונה - "אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות עושין תשובה ומחזירן למוטב". אך 'ישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב' - לא ראינו.

● מדוע הגמרא אינה מתיחסת כלל לסתירה בין שיטת רבי יהושע בכרייתא הראשונה, ולפיה הגאולה אכן מותנית בתשובה - אם לא ביוזמתם, אזי כתוצאה ממלך שגזרותיו קשות כהמן - לשיטתו בכרייתא השניה, ולפיה אפילו אין עושים תשובה - נגאלים.

● מדוע רבי אליעזר אינו מביא ראיה לשיטתו, ולפיה אין ישראל נגאלים אלא בתשובה, מהפסוקים המפורשים בפרשת נצבים? ומדוע רבי יהושע אינו מביא ראיה לשיטתו מהפסוקים המפורשים שבספר יחזקאל?

● מלך שגזרותיו כהמן כ'נבואת' רבי יהושע - עם ישראל חווה גם חווה בשנות הזעם באופן שלא היה כמוהו מיום היותם לגוי, אך המשך נבואתו - "וישראל עושים תשובה" - לא ראינו.

הערות נוספות על פרשת התשובה והנאולה בפרשת נצבים

● מה משמעות כפל התשובות, הראשונה לפני גאולתם - "ושבת עד ה' אלהיך",

[ב] יומא פו ע"א.

[ג] תשובה זו.

[ד] עמוס ד, ח, מ, ו, יא.

[ה] ירמיה ד, א.

ברית עולם

הרב מנשה בן-יוסף

פרק ב

וכנגד ההתגלות האלהית של הרצון בפרטי המצוות, העבודה היא לשמור את התורה ואת המצוות, מפני שזהו הטוב והישר בעיני ה'.

ואף הטובה שה' משפיע בעקבות שמירת התורה והמצוות - יש לה שני שרשים. האחד הוא, שרצון ה' הפשוט הוא בטובת ישראל, אלא שכשאינם שומרים את התורה ואת המצוות, רצון זה מעוכב, מפני שמידת הדין, שהיא הרצון בתורה, מעכבת. וכאשר המניעה מוסרת, וישראל שומרים את התורה, אזי אין מעכב לרצון בטובת ישראל, וה' מטיב בטובו לעמו. ועוד שורש לטובתם של ישראל יש, שכאשר הם שומרים את התורה ואת המצוות, אזי הרצון בתורה מתעורר לרצות בטובתם, שמפני שהתורה והמצוות הם הטוב והישר בעיני ה' - הוא מטיב לעושה את הטוב והישר בעיניו.

וחילוק גדול יש בין שתי צורות ההתגלויות האלהיות ודרכי העבודה השונות שבעקבותיהן. ההתגלות של טובת ישראל - העבודה המתבקשת מצידה, עיקרה הוא הביטחון בה' וההיסמכות עליו, שהוא ותורתו הם מקור הטוב, וכל צורתה היא עבודה כדי לקבל טוב, ואין בה פגם של עבודה ע"מ לקבל פרס, שכך היא צורת הקשר, וזה מה שה' דורש מעמנו - להאמין ולבטוח בו, להכיר בטובו, ולפנות אליו לקבל את שפעו, ע"י שמירת כל מצוותיו.

אולם ההתגלות האלהית של החפץ בתורה ובמצוות - היא דורשת את שמירת התורה והמצוות מצד עצמן, ולא מצד הטובה שבאה בעקבותיהם, שהרי צריך לעשות את הטוב והישר, כיון שהוא הטוב והישר. ואף שה' גם מטיב לטובים, והעושה את הישר והטוב, אזי ה' מטיב לו - אין נכון לעשות את התורה ואת המצוות,

הדברים נשאזו ממקור מים חיים דברי רבותינו צעלי חכמת האמת [צ"חוד מדברי האר"י (ע"ח שער מיעוט הרכ פרק ג) ומדברי הגר"א (ליקוטים שנסוף ס"ד ליקוט ט) ותלמידו רי"א חצר (נצארו להיכלות פקודי היכלא שפעאה)]. ואין כאן התימרות כלל וכלל לצד את עומק דבריהם אל תכליתו, שדבריהם שגבו ועמקו צמאד מאד, ומי יעמוד צסוד קדושים, אף כי אנוש כערכי. רק יש כאן נסיון להתחמס מרחוק כנגד אורן של חכמים, ולהציג על-פי דבריהם את הנוגע לדרכי העבודה והקשר עם ה' אלהינו.

שני דרכי גילויי יתברך, ודרכי העבודה שלעומתם

נתבאר במאמר הקודם, שבשני גילויים מתגלה ה' אלהינו - יש שהוא מתגלה כחפץ בתורה ומצוותיה, כאוהב צדקה ומשפט^[א], ויש שהוא מתגלה כחפץ בטובת עמו ישראל. וכשהוא מתגלה כחפץ בתורה ומצוותיה, אזי התורה היא הצדקה והמשפט וכל הנרצה בעיניו. וכשהוא מתגלה כחפץ בטובת ישראל, אזי התורה היא הדרך, בה הוא מוליך את עמו לטוב להם כל הימים.

וכנגד שתי אלו ההתגלויות האלהיות, ישנם שני סוגי עבודות - כנגד ההתגלות האלהית להיטיב לישראל, ישנה עבודה להכיר בטובו של ה' אלהינו, לבטוח בו וללכת אחריו, דהיינו לשמור את התורה כולה, כדי ליאור באורו, ושלא לעזוב את ה' אלהינו מקור מים חיים, לחצוב בורות נשברים אשר לא יכילו המים.

[א] נקטתי מצוה שכלפיה נזכר בהדיא אהבה ביחס לה', וה"ה לכל המצוות, כמו שמצינו ביחס לעריות - כי את כל אלו עשו ואקוין בם, ועוד ע"ז הדרך.

והנחלתם לבניכם אחריכם עד עולם". ונראה מזה, שאין שום פגם וחסרון בשמירת התורה על-מנת לקבל טובה מה', ואדרבה - זו צורת שמירת התורה. ואילו במשנתנו שנינו (אבות 6 א) - "אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק, הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס"^[1].

ולהאמור נראה לבאר, שהדבר נעוץ בחילוק עצום, שיש בין ההתגלות האלהית שהיתה מיציאת מצרים ועד לחורבן בית ראשון, לבין ההתגלות האלהית שהיתה היסוד לבנין הבית השני, וכמו שיבואר א"ה.

העבודה בבית ראשון - הבטחון בטובו יתברך

ביציאת מצרים, נתגלה ה' כגואל ומושיע ישראל, ומתוך התגלות זו, נתן ה' את התורה לעמו ישראל, כאמור במתן תורה - "אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים". וכשניתנה תורה כך, אזי עיקר ענינה הוא הדרכה מאת ה' גואלנו ומושיענו, איך ייטב לנו. שמירת התורה היא גילוי מצדנו על בטחוננו בטובו, לעומת עבודה זרה, שהיא חיפוש מקור טוב אחר. וכך הייתה צורת הקשר בין ה' לעמו ישראל כל הימים - קשר שבו ה' הוא אֱלֹהֵינו וגואלנו, ואנו נושאים את עינינו אליו לקבל ממנו טוב, על ידי שמירת כל התורה. והחטא העיקרי שעם ישראל נתנסה בו באותם ימים הוא חטא ע"ז, שהוא העומד לנגד העבודה של ההכרה בטוב ה' ונשיאת העיניים אליו.

בשביל לקבל עבורם את הטוב המקווה, שמכיון שה' מתגלה ותובע את שמירת התורה והמצוות, מצד עצם ענינו, הדרך הישרה היא, לעשות את האמת מפני שהיא אמת^[2].

ואין זה דומה למצב בו ה' פונה להיטיב לישראל, ומלמד את התורה והמצוות לטוב להם, שאז העבודה הנכונה לעומתו היא לקבל את טובו, בהיסמכות עליו, ובאי-פניה לאף מקור טוב אחר. אבל כשה' מתגלה בחפצו בתורה, מצד אמיתות ענינה ויושר חוקיה - אזי היותר נרצה הוא לעשות את האמת מפני שהוא אמת, ולא ע"מ לקבל פרס.

הקושיה העצומה בענין עבודה על-מנת לקבל פרס

ובהקדמה זו נפתח לנו פתח ליישב קושיה עצומה, שיש בה כדי להסעיר כל לב דורש את אֱלֹהִים. הנה בתורה ובנביאים מבואר פעמים רבות, ששמירת התורה ומצוותיה - תכליתה להפיק רצון מה' ולקבל ממנו שפע. הדבר מבואר בתורה פעמים אין מספר, ובפרט בספר דברים, כמו שנאמר (דברים 7 ב) "ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ אשר ה' אֱלֹהֵי אבותיכם נתן לכם", וכן נאמר בעוד מקומות הרבה בתורה. וא"א למנותם כי רבים הם.

וכך אומר דוד המלך לישראל, בהכרותו על בנין בית המקדש (דברי הימים 6 כח ט) - "ועתה לעיני כל ישראל קהל ה' ובאזני אֱלֹהֵינו שמרו ודרשו כל מצות ה' אֱלֹהֵיכם למען תירשו את הארץ הטובה

[1] ובעל העקדה (פסח יטו) כבר הפליא להקשות על משנה זו מכל התורה כולה, ועיי"ש מה שפירש בה, ודברי קרובים לדבריו.

[2] לשון הרמב"ם בהלכות תשובה פרק י הלכה ב.

את התורה רק כדרך לקבל שפע, כאילו אין התורה אמת וצדק שראוי לשומרה מפני שהיא אמת, וחסר כאן בחיבור בין ישראל לבין התורה מצד עצמה, ובהתבטלות לנוכח האמת האלית המתגלית בתורה.

כשאין טוב ה' נגלה, אין מקום לעבודה בדרך זו

והנה אהותו של ה' על עמו ישראל נתגלתה ביחוד בשני דברים - בהוציאו אותם לחרות ממצרים, ובתתו להם את ארץ ישראל. אך משגלו ישראל מעל אדמתם ונשתעבדו לאומות העולם, שוב אין הקב"ה נגלה כלהי ישראל ומושיעם.

במצב זה, שלא מתקיים הגילוי שה' הוא אהינו ומושיענו, חסר **במחייב** של שמירת התורה והמצוות, שהמחייב בשמירת התורה הוא היות ה' אהינו, כמפורש בתורה אינספור פעמים, וכשאין זה נגלה, אזי המחייב הפשוט בתורה ובמצוות חסר, וע"ז אמרו (עמ' פס.) - "מכאן מודעא רבה לאורייתא", וכנגד זה קיבלו ישראל את התורה מאהבה, במעמד כריתת האמנה [כ] בנחמיה (נ-ט), שם אמרו, כי למרות שאין אהותו מתגלה עלינו, ואנו וארצנו משועבדים לגויים - למרות כל זאת, מקבלים אנו עלינו לשמור את התורה.

אולם מלבד מה שחסר במחייב לשמירת התורה, שלזה הועילה קבלת התורה מאהבה, עוד חסר כאן בכל צורת שמירת התורה והמצוה, שצורת שמירת התורה כשה' מתגלה כמטיב לישראל, היא ביטוי של אמונה ובטחון בו, והליכה אחריו לקבל מאתו את השפע. אולם כאשר אין טובו נגלה עלינו, צורת שמירת התורה אינה מתגלמת בתורת הליכה אחריו לקבל שפע. גם המקדש - יש חיסרון במהותו, שכאשר אין ה' מתגלה כמקור טובם של ישראל, שוב אין המקדש עומד ככלי לקבלת טוב ה'.

במצב כזה, אין חסרון בעבודה ע"מ לקבל שפע, ואדרבה - זו העבודה הנרצית לפניו יתברך, שכשהוא יתברך מתגלה בטובו לישראל, הרצון מצדו הוא שיכירו עמו בטובו, ויבטחו וישענו עליו.

מתוך מצב זה נבנה הבית הראשון, כשתכלית בנינו היא לקבל דרכו שפע מאת ה', כמו שהאריך שלמה המלך בתפילתו, שהבית הוא המקום בו ישמע ה' כל תפילה כל תחינה אשר תהיה לעמו ישראל לכלל ולפרט, ובדברי יהושפט מפורש, שזו היתה תכלית בנין הבית, כמו שנאמר (דברי הימים ב' כ ט) - "ויבנו לך בה מקדש לשמך לאמר אם תבוא עלינו רעה חרב פשוט ודבר ורעב נעמדה לפני הבית הזה ולפניך כי שמך בבית הזה ונדעך אליך מצרתנו ותשמע ותושיע" - הרי שתכלית בנין הבית היתה שיהיה לישראל מקום, בו יוכלו להתפלל בו לה', וה' ישמע שוועתם ויענם. וזהו הבית בו חפץ ה', שעיקר רצונו הוא בפניית ישראל אליו, לקבל את שפעתו.

ומזה הטעם, בחורבן בית ראשון אין נבניא עסק גדול מחורבן בית המקדש, כמו שנאמר (מלכים ב' כ ט) - "וישרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים ואת כל בית גדול שרף באש". נזכר כאן בית ה' רק כעוד בית חשוב בירושלים, יחד עם בית המלך וכל בית גדול, ואין עיקר העסק סביבו. וזאת, כיון שהבית - כל מהותו היא בהיותו כלי לקבלת האומה את שפע הטובה והברכה דרכו, ואם כן - בחורבן האומה אין מקום לדבר על חורבן הכלי, הרי המבוקש עצמו חרב, הטובה והברכה וכל השפע אינם, האומה הולכת בגולה, ומה מקום יש לדבר על כך שגם הכלי לקבלה חרב...

כללו של דבר, צורת הברית מיציאת מצרים עד חורבן בית ראשון היא, שה' מתגלה כלהינו ומושיענו, ועבודתנו היא לראות בו ורק בו את מקור טובנו, כשהתורה והמצוות ובית המקדש הם דרך השפעת הטוב מאתו לנו.

צורת עבודה זו, עם כל שלמותה - יש בה צד חסרון, שכן אין לישראל מחוברים מצד עצמם אל התורה ואל מצוותיה, והם שומרים

[א] כמבואר בדברי הרמב"ן בשבת פה, שמעמד זה הוא הוא קבלת התורה מאהבה, והארכת בזה במאמר "ובכל זאת אנתנו כורתים אמנה", אדר ב' התשע"ט.

**בית שני - עבודת המקדש
מצד כבוד ה'**

בקשת טובת ישראל - מן הראוי היה שישאל יבקשו את בנינו, אבל הבית שני, שענינו הוא מקום עבודת ה' וכבוד ה' - ה' מבקש את בנינו.

ובתורה, כשאנו מזהירים על הקרבנות ודיניהם, נצטוינו להקריבם באופן שיהיו לנו לרצון, ובאיסור בעל מום נאמר (ויקרא כג ט) - "כל אֲשֶׁר בו מום לא תקריבו פי לא לְרִצּוֹן יְהוָה לָכֶם". וזה מצד לטוב להם, ועבודת המקדש ממשיכת שפע טובה וברכה, שעל כן ה' מלמדנו, שלא להקריב בעל מום, כי כך לא תהיה העבודה לרצון, ולא תמשיך את השפע הנרצה. אולם בבית שני אומר הנביא (מלאכי ב טז) - "וְאָרְרוּ נוֹכַל וַיֵּשׁ בְּעִדְרוֹ וְזָר וְנָדָר וְזִבְחַת מִשְׁחָת לֹא-דָנִי פִי מִלֶּחֶד גְּדוֹל אָנֹכִי אָמַר ה' צַב־אוֹת וַיִּשְׁמֵי נוֹרָא בְּגוֹיִם". ונקט הנביא לשון זו, משום שבבית שני, העבודה אין עיקרה המשכת שפע, אלא שכך נכון וראוי - לעבוד לפני אלהי עולם ומלך הכבוד, והאיסור בהקרבת בעל מום אינו משום שבזאת לא נהיה לרצון לפני ה', אלא מפני שאין ראוי ונכון להקריב בעל מום לפני מלך גדול ונורא, ודו"ק.

בית שני נבנה בעקבות הכרזת כורש מלך פרס (עזרא ב ט) - "כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם אשר ביהודה. מי בכם מקל עמו יהי אֵלָיו עמו ויעל לירושלם אשר ביהודה ויבן את בית ה' אֵלָיו יִשְׂרָאֵל". באותם ימים לא נתגלה ה' כלהי ישראל ומושיעם, שכן לא נתגלה להם בהכרזה זו לא חרותם ולא ארצם, כמו שאמרו אנשי כנע"ג (נחמיה ט לו) - "הִנֵּה אֲנַחְנוּ הַיּוֹם עֹבְדִים וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאַבְתָּיִנוּ לְאָכַל אֶת פְּרִיָּהּ וְאֶת טוֹבָהּ הִנֵּה אֲנַחְנוּ עֹבְדִים עֲלֶיהָ".

כל התעלות זו של כנסת ישראל נולדה מהסתר אור פני ה', שבחסרון האור והטובה, נתגלה בכנסת ישראל החיבור העצמי לתורה ולמצוותיה. זאת, אחר שכל ימי היותה על אדמתה מוארת באור ה' ומקבלת טובו, היה עיקר הקשר לתורה רק ככלי לקבל את הטוב, וענין החיבור העצמי לתורה ולמצוותיה היה מובלע ולא נתגלה בגלוי. אבל משנסתלק האור והשפעת הטוב, נתגלה החיבור הפנימי לתורה שלא ע"מ לקבל פרס. וע"ז אמרו במדרש (שהש"ר פרשה ד) - "כי רבים בני שוממה מבני בעולה - הוי צדיקים העמידה ל' בחורבנה יותר מצדיקים שהעמידה ל' בבנינה" - הרי שדווקא בעקבות החורבן והסתר הטוב האלהי, נתגלתה צדקתה הפנימית של כנסת ישראל, והליכתה אחר ה' אֵלֵיהָ, שלא ע"מ לקבל פרס

אלא שראשי האבות והכהנים והלוויים כשעלו לבנות את בית המקדש, חידשו צורה חדשה במציאותו של המקדש - לא עוד מקדש ככלי לקבל דרכו טובה מאת פני ה', שהרי לא נתגלה אליהם טוב ה', אלא מקדש לעבוד בו את ה', מצד עצם הזכות והרוממות לשרת למלך הכבוד.

**קבלת התורה מאהבה
שלא ע"מ לקבל פרס**

וכן הדברים אמורים ביחס לעיקר כלל שמירת התורה. שמירתה אינה משמשת עוד ככלי לקבל דרכה את שפע הטובה מאת ה', שהרי כאשר ה' אינו נגלה עוד כמטיבנו, אין מקום להכין כלי לקבלת הטובה. קבלת התורה, שקבלו ישראל על עצמם באותה כריתת אמנה האמורה,

ובזה יש לפרש מה שמצאנו, שבעוד שבבית הראשון, כשדוד נתעורר לבנותו, ענהו הקב"ה (שמואל א יז) - "הֲדָרְךָ דְּבָרַתִּי אֶת אֶחָד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לְרִעוּת אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶר לָמָּה לֹא בָנִיתֶם לִי בַיִת אֲדוּמִים" - הרי שאת הבית השני חבצו הנביאים בשם ה' לבנותו, כאמור (מגי ב ט) - "עֲלוּ הֵרֹד וְהִבַּאתֶם עֵץ וְכָנֹה הַבַּיִת". ואף שיש לחלק בין זמן דוד, בו היה משכן ומזבח בגבעון, לבין עולי הגולה, שבזמנם היה הבית חרב, מ"מ בעומק יש לבאר, שהבית הראשון, שהיה ענינו

גדול, כמ"כ (נמנייה ח 6-1) – "ויאמר לְעֶזְרָא הַסֹּפֵר לְהִבְיֵא אֶת סֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה... וַיִּפְתַּח עֶזְרָא הַסֹּפֵר לְעֵינֵי כָל הָעָם... וַיִּכְרֹךְ עֶזְרָא אֶת ה' הָאֱלֹהִים הַגָּדוֹל וַיִּעֲנֵו כָל הָעָם אָמֵן אָמֵן כַּמַּעַל יְדֵיהֶם וַיִּקְרְאוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לַה' אֲפִים אֲרֻצָּה" – הרי שבבית שני היתה התורה עצמה חשובה בעיניהם, והיא היתה רצונם וטובתם.

ואמרו בגמ' (יומא טז.א.), שבמעמד כריתת האמנה בטלוהו ליצרא דעבודה זרה, ולכאורה אין זכר לזה במקרא. ונראה לבאר, שכל עצמו של יצרא דע"ז מתקיים כאשר העמידה לנוכח ה' נועדה לקבל מאתו שפע טובה וברכה, ואז היצר מפתה לאמר, כי גם דרך ע"ז אפשר לקבל שפע. אולם כאשר הכריזו ישראל בכריתת האמנה, כי אין אנו עובדים את ה' לקבל שפע וטובה ממנו, אלא מפני שזכות וכבוד הוא לנו לעבוד את ה' הגדול והגורא – א"כ אין מקום ליצרא דע"ז כלל,

וזה היה שורש סילוק יצרא דע"ז.

וכל התעלות זו של כנסת ישראל נולדה מהסתר אור פני ה', שבחסרון האור והטובה, נתגלה בכנסת ישראל החיבור העצמי לתורה ולמצוותיה. זאת, אחר שכל ימי היותה על אדמתה מוארת באור ה' ומקבלת טובו, היה עיקר הקשר לתורה רק ככלי לקבל את הטוב, וענין החיבור העצמי לתורה ולמצוותיה היה מובלע ולא נתגלה בגילוי. אבל משנסתלק האור והשפעת הטוב, נתגלה החיבור הפנימי לתורה שלא ע"מ לקבל פרס. וע"ז אמרו במדרש (ששה"י פשה"ד) – "כי רבים בני שוממה מבני בעולה – הוי צדיקים העמידה לי בחורבנה יותר מצדיקים שהעמידה לי בבנינה" – הרי שדווקא בעקבות החורבן והסתר הטוב הלאה, נתגלתה צדקתה הפנימית

היתה **קבלת התורה מאהבה**, כלשון הגמ' (שם פט.), והיינו שלא ע"מ לקבל פרס, כלשון הגמ' (מד"ס 33) – "לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו – שלא יאמר אדם: אקרא שיקראוני חכם, אשנה שיקראוני רבי, אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה, אלא למד מאהבה וסוף הכבוד לבוא". ובספרי (פרשת עקב

פסקה טז) אמרו יותר מזה, וז"ל – "לאהבה, שמא תאמר הריני למד תורה בשביל שאקרא חכם, בשביל שאשב בישיבה, בשביל שאאריך ימים לעולם הבא, תלמוד לומר – לאהבה, למוד מכל מקום וסוף הכבוד לבוא" – הרי שעבודה מאהבה היא עבודה שלא ע"מ לקבל פרס אפילו לעולם הבא, אלא מצד אהבת ה' והרצון לעשות רצונו.

ובירו שלמי שביעית (פ"ו ה"ב) נחלקו אמוראים בפירוש הכתוב "והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך

וירשתה והיטיבך והרבך מאבותיך" – האם זה נאמר על ירושת בית שני, או על לעתיד לבוא. ולמ"ד שזה נאמר על ירושת בית שני נראה, שפירוש הכתוב "ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך" האמור שם בסמוך, היא קבלת התורה מאהבה, שקבלו על עצמם בני בית שני, שבוה נתעלו בני בית שני על בני בית ראשון, שקבלו את התורה מאהבה שלא ע"מ לקבל פרס, ודבקו בה' ובתורתו, באהבתם אותו.

ובבית ראשון עיקר שמירת התורה היתה ככלי לקבל טובה, ולא מפני עצם אמיתת עניני התורה, וע"ז נאמר שלא ברכו בתורה תחילה, דהיינו שלא היתה התורה חשובה בעיניהם לברך עליה, כמ"ש הראשונים (ר"א 33 מ"ע"א פ"א: ור"י ט"ז), אבל בבית שני ברכו על התורה בעסק

זוה מדוקדק בדברי אנטיגנוס, שאמר "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס". והנה מציאות העבד היא עשיית רצון וטובת אדונו, והפרס אינו מעיקר ענינה של העבדות, ודווקא בקשר כזה – של עבד ואדון – אז אין העבודה ע"מ לקבל פרס רצויה. אבל בקשר כמו של אשה ובעלה, בו ענין קבלת הטובה הוא עיקרי בקשר – על זה לא אמר אנטיגנוס שיש בזה חיסרון של ע"מ לקבל פרס, וכל זמן שהתגלה ה' כמשפיע שפע, היה מן הראוי לעבדו כדי לקבל את שפעו, ורק משנסתלק גילוי זה, ואין מגולה רק חלק האמת שבשמירת התורה – אז אין נכון לעבוד ע"מ לקבל פרס. ■

הבא נסתר, יותר נדרש לעבוד מצד ערכי התורה עצמם ולא מצד העוה"ב המובטח. וכמו שמוכן, שהרואה עני גווע ברעב, ומאכילו למען יזכה לעולם הבא – רשע הוא. וזאת, מכיון שצרתו של העני גלויה, ואילו העולם הבא נסתר, ועל-כן יש לו להצילו תחילה מפני צרת העני. ושונה מזה זמן בית ראשון, שטוב ה' היה נגלה לא פחות מערכי התורה, שאז צורת העבודה עצמה היא קבלת השפע, ודומה היא בזאת לאב שאומר לבנו – תן אוכל לאחריך ואתן לך כפלים, שכיון שטוב אביו נגלה, הרי שחלק מעצם צורת המעשה היא אמונה בטוב אביו והליכה אחריו לקבל את שפעו.

של כנסת ישראל, והליכתה אחר ה' אלהיה, שלא ע"מ לקבל פרס.

ביאור דברי אנטיגנוס איש סוכו כפי האמור

ובזה יבוארו דברי אנטיגנוס איש סוכו, שאמר "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס". אם אמנם בזמן שה' נגלה כמטיב לישראל, אזי דרך העבודה הנכונה היא לעמוד לפניו ראויים לקבל שפע, ובמצב כזה דווקא העבודה על מנת לקבל שפע היא הרצויה, אך במצב שבו אין ה' מתגלה כמטיב לישראל – אז העבודה הנכונה היא דווקא העבודה שלא ע"מ לקבל פרס, ואע"פ שבוודאי יש שכר טוב לעושי מצוותיו ורצונו, כיון שאין כאן גילוי של השפעת טובה לישראל, והחלק הנגלה מעניני התורה והעבודה הוא היותם ראויים להישמר מצד עצמם – במצב כזה עיקר העבודה צריכה להיות שלא ע"מ לקבל פרס^[א].

[א] לכאורה יש להקשות, מפני מה לא נאמר, שאע"פ שאין ה' נגלה כמטיב בעולם הזה, מכל מקום כיון שהשכר שמור לעולם הבא, למה לא נשמור את התורה, מתוך אמונה וביטחון, שבוה ייטב לנו לעולם שכולו טוב. והרי מפורש בספרי הנ"ל, שאין לעבוד אפילו למען שכר העוה"ב. והתשובה לזה, שכיון שערכי התורה נגלים, וענין העולם

הפצת העלון

לצורך הרחבת הפצת העלון דרושים בעלי רכב לשעה בחודש בהתנדבות או בתשלום לחלק את חבילות העלונים בערים: בני ברק, מודיעין עילית, וביתר עילית, ממקום אחד בעיר למוקדי המפיצים בעיר.

כמו כן כל מי שרוצה להפיץ במקום מגוריו וכן חנויות החפצות למכור או לחלק את העלון ללקוחותיהם, ניתן ליצור קשר במספר פלאפון 052-7128997

וַיֵּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אַחְשָׁרוּשׁ מִס הַרְבַּ מַאִיר גּוֹלְדֵמִינִץ

נראה כי פסוק זה הוא כמעט הפסוק המרכזי ביותר בהבנת עניינה של מגילת אסתר.

על-מנת להבין זאת, צריך להקדים את דברי בעל 'מנות הלוי', ואח"כ ללמוד את המגילה מחדש.

אחרי שהמן נתלה על העץ, באים מרדכי ואסתר לפני המלך להתחנן "לְהַעבִיר אֶת־רַעַת הַמֶּן הַגָּנְגִי, וְאֶת מַחְשַׁבְתּוֹ, אֲשֶׁר חָשַׁב עַל־הַיְהוּדִים".

אחשורוש, אשר הוא ברשעותו מתחילתו ועד סופו, מצטדק שכביכול היה מאוד רוצה לעזור לה, אלא שה'חוק' אינו מאפשר לו. "כִּי־כָתַב אֲשֶׁר־נִכְתַּב בְּשֵׁם־הַמֶּלֶךְ, וְנִחְתּוּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ־אֵין לְהָשִׁיב." אם ננסח זאת במילים בנות־ימינו - יש 'קשיים משפטיים' בביטול גזרת המן, וזוה לא יעמוד במבחן בג"ץ.

אלא שיש לו פתרון נפלא - הוא מרשה להם לכתוב גזרה אחרת בשמו של אחשורוש. לא לבטל את גזרת המן, אלא אם רוצים מרדכי ואסתר, הם יכולים לכתוב דבר נוסף - "וְאִתְּם כָּתְבוּ עַל־הַיְהוּדִים פְּטוּב בְּעֵינֵיכֶם, בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ, וְחַתְמוּ, בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ".

מרדכי מנצל את הטבעת שקבל מאחשורוש, וכך הוא כותב - "אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ לַיהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־עִיר־וְעִיר, לְהַקְהֵל וּלְעַמֵּד עַל־נַפְשָׁם לְהַשְׁמִיד וּלְהַרְגֹּת וּלְאַבֵּד אֶת־כָּל־חַיִּל עִם וּמְדִינָה הַצָּרִים אִתָּם, טַף וְנָשִׁים וְשָׁלֵלם לְבוֹד" (פ' טו).

כלומר, יש ליהודים רשות להתגונן.

עד כה, הייתה גזרה "לְהַשְׁמִיד לְהַרְגֹּת וּלְאַבֵּד אֶת־כָּל־הַיְהוּדִים", וליהודים לא הייתה אפילו רשות להתגונן. כעת 'התקדמנו'. אחשורוש 'ברוב חסדו' נותן ליהודים רשות לְהַקְהֵל וּלְעַמֵּד

לקראת סיום מגילת אסתר אנו קוראים את הפסוק - "וַיֵּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אַחְשָׁרוּשׁ [אַחְשָׁרוּשׁ] מִס עַל־הָאָרֶץ, וְאִי הָיִים" (סמ"ב 6).

נשאלת השאלה: מה הקשר של הפסוק הזה לשאר המגילה?

נסביר - המגילה עוסקת בליקחת אסתר אל בית המלכות, גזרת המן, ההצלה ממנה, תליתו על העץ, "וְנִהְפֹךְ הוּא, אֲשֶׁר יִשְׁלֹט הַיְהוּדִים הֵמָּה בְּשָׁנָאֵיהֶם", "וְקַבַּל הַיְהוּדִים", ומצוות פורים לדורות: לְעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁפַּתָּה וְשִׁמְחָה וּמְשֻׁלּוּחַ מְנוֹת אִישׁ לְרַעְהוּ וּמִתְנֻנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים. במה חשובה לסיפור המגילה העובדה שאחשורוש הטיל מיסים?

אפילו בעת קריאת המגילה בבית הכנסת, נדמה לעיתים שהציבור כבר חש, כי הסיפור הסתיים, ואפשר כבר לקפל את המגילה. טוב, יש דין לשמוע את כולה, אז לא מפספסים אף מילה. אך התחושה הפנימית היא, שמצד עצם נס פורים - כבר סיימנו אותו.

ונשאלת השאלה, אם כן, מה ראו מרדכי ואסתר ואנשי כנסת הגדולה לקבוע פסוק זה במגילה, ובעצם לחתום בו את סיפור המגילה?

דורשי רשומות היו אומרים, כי מאחר וכאשר הומלכה אסתר, בעת שאין אִסְתֵּר מְגִדָּת מוֹלְדָתָהּ וְאֶת־עַמָּהּ, אזי מחמת הספק כל העמים והמדינות נהנו משמחתו של אחשורוש "וַהֲנַחָה לְמַדְיָנוֹת עֲשֶׂה". הרי שכעת, ברשעה שהכל יודעים כי אסתר שייכת עם ישראל, ממילא ביטל אחשורוש את ההנחה לשאר המדינות. לכן - "וַיֵּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אַחְשָׁרוּשׁ [אַחְשָׁרוּשׁ] מִס עַל־הָאָרֶץ, וְאִי הָיִים".

אך לי נראה, שאם נתבונן במגילה לעומק,

אילולא הרשות להתגונן, לא היה אפשר להקים צבא שישלח ידו במבקשי רעתם של היהודים. ולכן הספרים שכתב מרדכי בשם המלך - הם אלו שאפשרו לו אח"כ לעשות כרצונו.

וכשנתבונן בדברים, נראה עומק גדול בהרבה.

כידוע, המן ומרדכי היו ידידים טובים עוד מימי קדם.

מרדכי היה משרת ציון עוד קודם מלכות אחשורוש וסיפור המגילה.

פסוק מפורש הוא בספר עזרא פרק ב א-ב - 'ואלה בני המדינה, העלים משכי הגולה, אשר הגלה נבוכדנצר (נבוכדנצר) מלך-בבל, לְבָבֶל; וישבו לירושלם ויהודה, איש לעירו. אשר באו עם זרְבָבֶל, ישוע נחמיה שרִיָה רַעְלִיָה מְרַדְכֵי בְלִשָּׁן'.

נמצאנו למדים, כי מרדכי היה בירושלים, והוא יצא ממנה אל שושן הבירה.

מדוע חזר מרדכי מירושלים אל הגלות - אל שושן הבירה?

מסביר הרלב"ג - "מרדכי. הוא אשר היה יושב בשער המלך בימי המלך אחשורוש. ואל תתמה איך יצא מירושלים אחר שנכנס שם, כי מפני השטנה שכתבו אחשורוש ושאר מלכי פרס להשבת המלאכה, הוצרכו לצאת משם להשתדל בכל עז בהשלמת הבנין, אחר שימצאו חן בעיני מלכי פרס".

הרי שמרדכי נסע מירושלים לשושן הבירה, כדי להשתדל להשיג אישורים לבנין בית המקדש השני.

על-נפשם מפני כל-חיל עם ומדינה הנצרים אתם. 'הנצרים אתם' דייקא. אם גוי יבוא לפגוע ביהודי, מותר ליהודי להקהל ולעמוד על נפשו, ולהשמיד להרוג ולאבד את חיילי האויב הבא לפגוע בהם. אך כל עוד הגוי רק מתכנן, אך אינו עושה דבר בפועל, אין רשות ליהודי להקדים רפואה למכה].

מה קרה בפועל?

"נִקְהָלוּ הַיְהוּדִים בְּעָרֵיהֶם, בְּכָל-מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ, לְשַׁלַּח יָד, בְּמִבְקָשֵׁי רָעָתָם; וְאִישׁ לֹא-עָצַם לְפָנֵיהֶם, כִּי-יָפֵל פְּחָדָם עַל-כָּל-הַעַמִּים" (טו).

כלומר, לא רק הגנה מפני הנצרים אתם הייתה, אלא היהודים שלחו יד בכל מבקשי רעתם.

כל מי שרק רצה לפגוע ביהודי, גם אם הוא לא מימש את רצונו - כבר היהודים שלחו בו יד.

ונשאלת השאלה, אם בכל מקרה מרדכי עושה אחרת ממה שכתבו בספרים שהוא עצמו כתב, אזי לשם מה הוא זקוק להם? שיעשה כרצונו בלי אישור מאחשורוש?

תשובה: האישור להתגונן מאפשר לו להקים צבא. כאשר יש לו צבא 'מאושר' הוא יכול לתקוף כרצונו.

זכות האישור להתגונן, היהודים יכולים לאסוף נשק באופן גלוי. יש להם אישור מהמלך להתגונן. הם יכולים ללמד ידם לקרב ואצבעותיהם למלחמה. הכל באופן רשמי. כי מותר להם להתכונן לאותו יום 'בלתי ניתן לביטול', שהרי המלך נתן להם רשות לעמוד על נפשם, והם מתכוננים לעשות זאת בצורה הטובה ביותר.

כהונה, ומשתמש בכלי המקדש. הכל כדי להפגין נצחון על ירושלים.

ובאותו משתה, ושתי מוסרת מן הדרך, וכעבור ארבע שנים אסתר מתמנה למלכה.

"וּמְרַדְכֵי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר-הַמֶּלֶךְ". למרדכי יש תוכניות לשם מה אסתר נכנסה אל חצר בית המלכות. הוא צריך 'קשרים' אצל אחשוורוש. הוא צריך למצוא מסילות ללבו, כדי לשכנעו להמשיך בבנין המקדש.

אך עד שתבוא ההזדמנות: **"אֵין אֶסְתֵּר, מַגִּדַת מוֹלְדֵתָהּ וְאֶת-עַמָּהּ, כְּאֲשֶׁר צִוָּה עָלֶיהָ מְרַדְכֵי"** (טז).

מרדכי יודע בדיוק מיהו אחשוורוש, ומה עמדתו בענין. כבר הזכרנו לשם מה הוא עשה משתה, ועוד מעט המן מתמנה לראש השרים. צריך לעבוד בזהירות. אם ידעו מאיזה עם היא אסתר ומהי מולדתה - כבר ידאגו לנטרל את השפעתה על אחשוורוש, לפחות בענין זה. חייבים לשמור על חשאיות, עד אשר תמצא שעת כושר מתאימה.

וכך יושב מרדכי בשער המלך, כאשר אסתר היא המלכה, והוא מחפש הזדמנות למצוא את אותה מסילה ללבו של אחשוורוש, וזאת כדי שיוכל להוציא ממנו אישור לבנין בית המקדש.

אחד הנסיונות שלו היה עם בגתן ותרש. אולי אם יספר לאחשוורוש ותתברר צדקתו, אחשוורוש יהיה 'חייב לו טובה', ומרדכי ינצל אותה למען בנין המקדש. ואכן **"וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מְרַדְכֵי"** (יז). אך המטרה לא הושגה. האירוע נכתב **"בְּסֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ"** (יט) (כ), ונשכח בתהום הנשיה.

"אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן בן המדנת האגגי וינשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו" (ז). אם מרדכי חשב לחזק את קשריו עם אחשוורוש, אם מרדכי חשב שאחרי סיפור בגתן ותרש הוא יהיה קרוב יותר למלך - בא המן ונתמנה לראש השרים.

וזו בעיה קשה. הרי עשרת בני המן הם אלו שכתבו את כתב השטנה. ואם המן הוא ראש

בנין הבית התחיל בימי כורש, בימי אחשוורוש כתבו שטנה והבנייה הופסקה. ומרדכי יצא לשושן הבירה כדי להיות 'שתדלן', לנסות להמשיך את בנין הבית.

גם המן היה מוכר בין תושבי ירושלים.

וכך כותב רש"י על מגילת אסתר (ט ז) - **"עשרת בני המן - ראיתי בסדר עולם, אלו עשרה שכתבו שטנה על יהודה וירושלים. כמו שכתוב בספר עזרא (ז ט) - 'וּבְמַלְכוּת, אַחְשֻׁרוּשׁ, בְּתַחֲלַת, מְלָכוּת-כְּתָבו שְׁטָנָה, עַל-יִשְׂרָאֵל וְיִירוּשָׁלַם."** ומה היא השטנה, לבטל העולים מן הגולה בימי כורש, שהתחילו לבנות הבית, והלשינו עליהם הכותים, והחדילום. וכשמת כורש, ומלך אחשוורוש, והתנשא המן, דאג שלא יעסקו אותם שבירושלים בבנין, ושלחו בשם אחשוורוש לשרי עבר הנהר לבטלן".

אם-כן ידוע לנו, כי מרדכי והמן שניהם היו בירושלים, ושניהם באו משם אל שושן הבירה. מטרת בואו של המן היתה לבטל את בנין המקדש, ומטרת בואו של מרדכי היתה לנסות להשתדל למען בנין המקדש.

מי מצליח? המן!

הוא התמנה לראש השרים, ואכן כל ימי אחשוורוש בטל בניין המקדש.

כשמאורעות אלו עומדים לנו ברקע, נלמד את מגילת אסתר מתחילתה.

"ויהי בימי אחשוורוש. הוא אחשוורוש". מביא רש"י את דברי הגמרא - **"הוא** אחשוורוש - **הוא** ברשעותו מתחילתו ועד סופו".

אחשוורוש לא ויתר על משהו מרשעותו. גם כאשר הוא נותן לאסתר את שרביט הזהב, הוא אומר לה **"עֲדִי-חֲצֵי הַמְּלָכוּת"** - עד בית המקדש, הנמצא באמצע המלכות.

בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל-שריו ועבדיו (א ב) - משתה זה, עניינו משתה נצחון על חורבן ירושלים. כביכול עברו שבעים שנה, וירושלים לא נבנתה. ואכן אחשוורוש לובש בגדי

שמה רק לעת כזאת הגעת למלכות, והצלה הבאה לידך אל תחמיצי אותה בגלל חשבונות עתידיים.

ואכן, אסתר נכנסה אל אחשוורוש, הזמינה אותו ואת המן למשתאות, ואת המן תלו על העץ.

בעת ניגשים לבטל את גזרת המן. וכבר הזכרנו קודם, שאחשוורוש אינו מבטל את גזרת המן, אלא נותן רשות לכתוב גזרה חדשה. ואת ההזדמנות הזו מנצל מרדכי על-מנת להקים צבא יהודי.

מה מטרתו של צבא זה?

על פי פשט המגילה, מטרתו "לשלח יד, במבקשי רעתם". וכמו שבארנו קודם בשם הספר 'מנות הלוי', מרדכי היהודי ניצל את רשותו של אחשוורוש בכדי להשמיד את אלו ה'הצרים אתם', ובפועל הוא פוגע בכל אלו המבקשים את רעתם.

אך שמעתי מתלמיד חכם שליט"א, שלמרדכי הייתה מטרה הרבה יותר רחוקה. מרדכי תכנן להקים צבא, שיתחיל כאן בשושן במלחמה בשונאי ישראל, אך ימשיך לירושלים, יכבוש את ארץ ישראל, יקים את מלכות ישראל, ותחת שלטון ישראל יבנה המקדש.

אומר ר' יוחנן במסכת יומא (י"ד) על הפסוק "יפת להים ליפת, וישכן באהליישים" - "אף על גב דיפת להים ליפת, אין השכינה שורה אלא באהלי שם". ופרש"י שם "אעפ"י שיפת להים ליפת. שזכו פרסיים לבנות בית שני, אין שכינה שורה אלא במקדש ראשון שבנה שלמה, שבא מזרעו של שם".

משמעות הדברים, כי בבית שני היה חיסרון. בית שני נבנה על-פי רשותו של כורש ותחת מלכותו. אמנם עדיף בית תחת מלכות גויים, מאשר שלא יהיה בית כלל. ולכן מרדכי היהודי בא לשושן כדי להשתדל אצל אחשוורוש לבנין הבית. אך אם אפשר להקים צבא יהודי, שישחרר את ארץ ישראל ויקים בה את מלכות ישראל - אזי אין דבר משובח מזה.

וברגע שהיה אפשר להתכונן "להיקהל ולעמוד על נפשם" ברשות אחשוורוש, מרדכי כבר

השרים, הרי שהחלום על המקדש הולך ומתרחק. מתי תבוא שעת כושר נוספת?

ובינתיים נגזרה על היהודים גזרה. אמנם לא למענה הגיע מרדכי אל שושן הבירה, אך צריך לטפל גם בה. גם כשרוצים בית מקדש, אי אפשר לשבת בחיבוק ידיים כאשר מרחפת על כלל ישראל גזרת השמדה.

שולח מרדכי אל אסתר "לבוא אל-המלך להתחנן-לו ולבקש מלפניו-על-עמך" (ד ט).

אך אסתר מתלבטת. מפחדת להסתכן. לא נחה דעתה עד אשר שולח לה מרדכי - "אל-תדמי בנפשך להמלט בית-המלך מכל-היהודים. כי אם-תחרש תחרישי, בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית-אביך תאבדו ומי יודע-אם-לעת כזאת הגעת למלכות" (ד ט).

הסיפא של הפסוק צריך בירור - וכי יש ספק בלבנו שמה אסתר לא הגיעה למלכות לעת הזו. מה פירושה של המילים - "ומי יודע-אם-לעת כזאת הגעת למלכות". מי יודע? כל מי שקורא את המגילה יודע בצורה הברורה ביותר שאפשר, שאכן לעת כזאת, -לעת ההצלה מגזרת המן - הגיעה אסתר למלכות!

בנראה צריך לומר, שכאן רומז מרדכי לאסתר על המטרה האחרת, שעליה חשב בעת שאסתר הגיעה למלכות.

מרדכי תכנן, שאסתר תגיע למלכות לשם בנין בית המקדש בירושלים. כל גזרת המן לא הייתה מתוכננת. כאשר אסתר נכנסה אל בית המלך, מטרתה הייתה להביא לבנין בית המקדש. לשם כך, היה עליה לשמור בסודיות את מוצאה. והנה - 'שינוי בתוכנית'. היא צריכה להתגלות כדי להציל מגזרת המן. והתגלות זו - אמנם יש סיכוי שהיא תציל את גזרת המן, אך היא מסכנת את המטרה המרכזית של בנין בית המקדש, מטרה שלמענה עד כה "אין אסתר, מגדת מולדתה ואת-עמה".

אומר מרדכי לאסתר - 'ומי יודע', אולי זו המטרה שלשמה הגעת למלכות. לא כמו שחשבנו קודם. לא המטרה של בנין בית המקדש. ומי יודע,

ג' אכתי עבדי אחשוורוש אנן. וז"ל הגמרא שם - "בשלמא התם הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשוורוש? אכתי עבדי אחשוורוש אנן!" [לעומת פסח, בו יצאנו משעבוד מצרים, ובחנוכה ש'חזרה מלכות לישראל', ולכן בהם אכן אומרים הלל].

זו ההחמצה הגדולה. "אכתי עבדי אחשוורוש אנן". לא עלינו לארץ ישראל. לא הקמנו מלכות ישראל. נשארו עבדי אחשוורוש, ואין הלל בפורים.

כעת נשוב לפסוק, בו נתקשינו בתחילת המאמר - **וַיִּשֶׂם הַמֶּלֶךְ** אחשרש [אַחְשֻׁרְשׁ] מִסַּעַל-הָאָרֶץ וְאֵי הַיָּם" (י 6).

פסוק זה מבטא את ההחמצה הגדולה של המגילה, את הטרגדיה שמונחת בה. מי שם מיסים? אחשוורוש! הוא המולך. הוא שם מיסים. ועדיין אנחנו עבדי.

פסוק זה הוא סיום המגילה, סיום של החמצה עצומה. פסוק שכולו זועק כי "אכתי עבדי אחשוורוש אנן", ולא זכינו להתקדם מפורים לגאולה שלמה בבית שני.

בפסוק זה מונחת התשובה לשאלה מדוע אין אומרים הלל בפורים. זאת, כי הוא מבטא את ההחמצה האדירה של מגילת אסתר.

ולבן פסוק זה ודומיו הם החותמים את המגילה. פסוקים שכל כולם כאב על כך, שנמשכה מלכות פרס, ולא קמה מלכות ישראל.

"וַיִּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרְשׁ מִסַּעַל-הָאָרֶץ וְאֵי הַיָּם" - אוי לנו. מי שם את המס? אחשוורוש. הוא המלך. הוא יכל להיות מקוצץ, להיות חסר כמה אותיות, כשהדברים אולי רומזים שהוא יכל להיות חסר כמה ארצות - בעיקר את ארץ ישראל. אך לא! הוא עדיין בשלמותו.

"וְכֵן מַעֲשֵׂה תַקְפוֹ וְגִבּוֹרְתוֹ וּפְרִשְׁת גְּדֻלַּת מַרְדֳּכָי אֲשֶׁר גְּדָלוֹ הַמֶּלֶךְ הָלוֹא הֵם פְּתוּבִים עַל סֵפֶר

חולם על הקמת מלכות ישראל ובנין הבית. ולזה הוא כיוון בכתבתו בטבעת המלך.

אם שאלנו קודם, לשם מה מרדכי מכין צבא, והשבנו שהוא עושה זאת כדי לפגוע בכל שונאי ישראל - כעת התשובה הרבה יותר רחבה -

מרדכי מקים צבא, שהתפקיד הראשוני שלו הוא להשמיד את הגויים מבקשי רעתנו. אך התפקיד היותר רחב שלו הוא לכבוש את ארץ ישראל, להקים בה את מלכות ישראל, ולבנות את בית המקדש תחת שלטון ישראל.

מרדכי בא לשושן לצורך 'שתדלנות' - לנסות להוציא מאחשוורוש אישור לבניין המקדש, תחת שלטון פרס. אך הוא אינו מחמיץ הזדמנויות הרבה יותר מרחיקות לכת. הוא כעת כותב בשם אחשוורוש, שהיהודים יכולים להקים צבא באופן רשמי. ועם צבא זה חולם מרדכי להקים את בית שני במדרגה הרבה יותר גבוהה. לא במדרגה של "יפת אהים ליפת", לא תחת שלטון כורש, אלא במדרגה של "וישכון באהלי שם", במדרגה של מקדש הנבנה תחת מלכות ישראל!

אך היהודים 'לא היו שם'. הם הסתפקו ב'נס שבחזון לארץ'. בעת שניצלו מגזרת המן, לא המשיכו הלאה אל ארץ ישראל, אלא נשארו חוגגים את חג הפורים על שמחת ההצלה, ומסתפקים בה. ובינתיים, ירושלים והמקדש נשארו חרבים עד מלכות דריוש שבא אחרי אחשוורוש, ומלכות ישראל לא קמה אלא מאתיים שנה אח"כ בזמן החשמונאים.

וזו ההחמצה הגדולה שבמגילת אסתר - החמצה בכך, שהסתפקנו בנס שבחזון לארץ, ולא עלינו לארץ ישראל.

אומרת הגמרא בערכין דף י' - "מפני מה אין אומרים הלל בפורים [בניגוד לפסח וחנוכה, שבהם אומרים הלל על ההצלה] -

ומביאה הגמרא ג' טעמים:

א' אין אומרים הלל על נס שבחזון לארץ.

ב' קריאתה זו הלילא.

פקיעין - הישוב היהודי שלא פסק

הרב מאיר גולדמניץ

שגרים בהם יהודים: "יהודה, עבר הירדן והגליל" (משנה שביעית 1 א; כתובות יג י; בבא בתרא ג 3 ועוד הלכה כחז"ל).

באופן טבעי, לאחר חורבן בית המקדש וערי יהודה, גלתה הסנהדרין ליבנה ומשם לגליל. יחד עמה גלו רבים מחכמי ישראל לבסיס התורני שכבר היה שם.

תוך סיור זרין בין דפי התלמוד, מצורף לסיוור בהרי הגליל, נמצא את דבריהם ואת ציוניהם של רבים מהתנאים חכמי המשנה, ואף אמוראים רבים תושבי ארץ ישראל.

אחד ממרכזי התורה שקמו לעם ישראל בגליל, היה בישוב פקיעין.

עוד בזמן בית שני התפתח ישוב יהודי מסועף בגליל - נחלת שבטי ישכר, נפתלי, זבולון ואשר, שגלו בחורבנה של ממלכת ישראל. גרו שם תנאים חכמי המשנה, היו שם ערים של כהנים, וקהילות תוססות של יהודים עובדי ה'. אף הרומאים במלחמתם מול ממלכת יהודה, ערכו קודם לכן קרב עקוב מדם בערי הגליל, ואילולי בגידתו של יוסף בן מתתיהו - מפקד המרד, והפיכתו ל'יוספוס פלאביוס', מי יודע, אולי ההיסטוריה היתה נראית אחרת. לא בכדי זכה הגליל להחשב במשנה כאחד משלוש הארצות בארץ ישראל

המשך מאמר 'ישם המלך אחשוורוש מס'

למלך אחשוורוש.

איזו החמצה, איזו טרגדיה!

אבתי עבדי אחשוורוש אנן. אין הלל, אין בית מקדש, אין מלכות ישראל, ופורים נשאר נס שבגלות ולא התקדם להיות נס של ארץ ישראל, מלכות ישראל והמקדש.

כדי שלא נסיים בכאב לב, נציין שבסופו של דבר המקדש נבנה. אמנם לא בימי אחשוורוש, ואמנם לא תחת מלכות ישראל. אך בימי בנם של אחשוורוש ואתר - דריוש השני, נבנה בית המקדש.

אמנם למקדש 'בגדלות' לא זכינו במגילת אסתר. אך בסופו של דבר, סיפור המגילה בהחלט מוביל אותנו למקדש. כי כניסתה של אסתר אל בית המלך, השיגה את מטרתה לפי רצונו של מרדכי - בנין המקדש.

דברי הימים למלכי מדי ופרס" (108) - אוי לנו. על איזה ספר כתובה פרשת גדולת מרדכי? על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס.

לא זכינו שפרשת גדולת מרדכי תכתב על ספר מלכי ישראל. אין כעת מלכי ישראל. לא נותר אלא מלכי פרס, שבספריהם כתובה פרשת גדולת מרדכי.

ובכלל, מי גידלו? 'המלך'. איזה מלך? אוי לנו! לא מלך ישראל, אלא מלך פרס. איזה סיום כואב.

"**כי** מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו" (108) - מרדכי היהודי הוא משנה למלך אחשוורוש. לא, הוא לא מלך ישראל, כי אין מלכות ישראל. יש רק מלכות אחשוורוש. הוא בהחלט עוזר ליהודים, רצוי לרוב אחיו, דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו. שתדלן מעולה. אך זה בתפקידו כמשנה

בן קטן היה לו לרבי יוסי, ולא נתן לשום אדם שיגיע למיטת אביו אחר שמת, אלא הוא לבדו. בכה הבן על אביו, פיו מדבק בפיו ואמר... בכו רבי אלעזר והחברים מול הבכי והצעקה של אותו תינוק. עמוד אש הפסיק ביניהם, ואותו תינוק היה דבק בפי אביו, ולא היו נפרדים. אמר רבי אלעזר, או שרוצה הקב"ה להרחיש נס, או שרוצה שלא ישתדל אדם אחר עליו נכלומר, אי אפשר לטפל בקבורתו של רבי יוסי, אבל על דברי אותו התינוק ודמעותיו איני יכול לסבול.

יצאה בת קול ואמרה, אשריך רבי יוסי, שדברי הגדי הקטן הזה ודמעותיו עלו אל כסא המלך הקדוש, והוסיפו לך עשרים ושנים עד שתלמד תורה את הגדי השלם הזה החביב לפני הקב"ה.

קמו רבי אלעזר והחברים, ולא השאירו אדם לעמוד בבית. מיד ראו אותו עמוד אש שעולה, ורבי יוסי פתח עיניו, ואותו תינוק דבוק פיו בפיו.

אמר רבי אלעזר: אשרינו שראינו תחיית המתים עין בעין!

לקחו את התינוק, וחיידו עם רבי יוסי כמה חידושי תורה."

מקום קבורתו של רבי יוסי דפקיעין מוכר בין תושבי המקום כמקום המסוגל לתפילות, ניסים וישועות. יהודים ולא יהודים כאחד נוהגים לפקוד את קברו בעת צרה, ומספרים שבזכות התפילה על קבר הצדיק באה ישועה. ציונו נמצא באחת מסמטאות פקיעין היוצאות מהרחוב הראשי, סמוך לתחנת הקמח.

אתר מרכזי נוסף בפקיעין, העוטה הוד

מהגמרא במסכת סנהדרין דף לב: אנו למדים על המקומות החשובים בהם ישב בית דין מרכזי. וזה לשון הגמרא - "ת"ר צדק צדק תרדף, הלך אחר חכמים לשיבה. אחר ר' אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבן גמליאל ליבנה, אחר רבי עקיבא לבני ברק, אחר רבי מתיא לרומי, אחר רבי חנניא בן תרדיון לסיכני, אחר ר' יוסי לציפורי, אחר רבי יהודה בן בתירה לנציבין, אחר רבי יהושע לגולה, אחר רבי לבית שערים, אחר חכמים ללשכת הגזית:".

אותו רבי יהושע, אב בית הדין בפקיעין, הלא הוא ר' יהושע בן חנניה, המוכר לנו משחר ילדותו.

המשנה במסכת אבות כותבת עליו - "רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו". אמו הכניסה את עריסתו לבית המדרש, וכך מינקותו, יחד עם חלב אמו, ינק קולות של תורה. כשגדל, עמד בראשות הישיבה בפקיעין. כאמור בימיו היא שמשה כבית הדין המרכזי בסביבתה.

תנא נוסף מפורסם מפקיעין הוא רבי יוסי דמן פקיעין. רבי יוסי היה אחד מבני החבורה של רשב"י. בספר הזוהר (נלק דר) מתואר אירוע מרטיט שארע בעת מסע ההלוויה שלו (במרגוס לעגרים):

"כשנפטר רבי יוסי דמן פקיעין, אמר רבי אלעזר, חברים, נלך לגמול חסד לרימון שהיה מלא מהכל, וריבי יוסי מפקיעין הוא שמו, שהרי נסתלק מן העולם הזה, ואין מי שראוי להשתדל בו, והוא קרוב אלינו. סטו מהדרך והלכו לשם. כיוון שראו אותם, כל בני העיר יצאו אליהם.

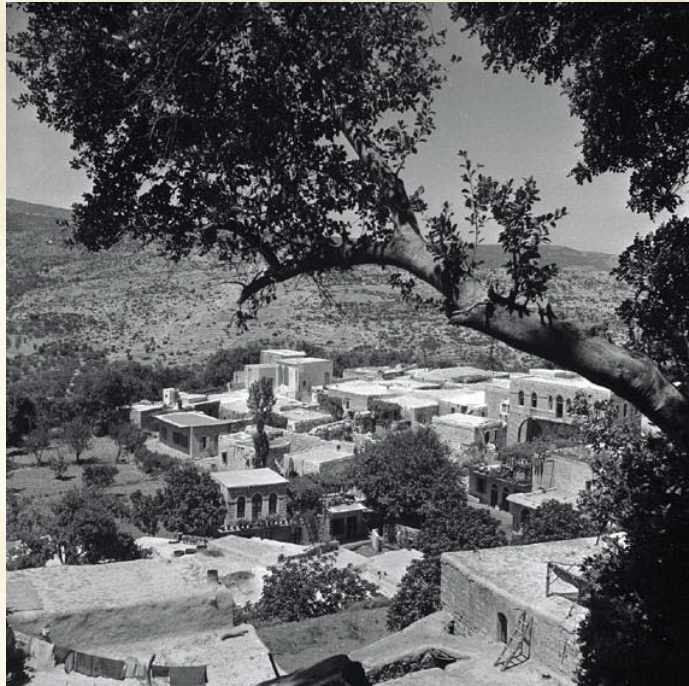
עפר. הגמרא בשבת לג': המספרת על בריחתו של רשב"י ובנו למערה, כותבת שהתרחש להם נס, ונבראו עץ חרובים ומעיין. ואכן, ליד המערה יש עץ חרובים ענק ועתיק יומין, ונביעת המעיין נמצאת היום בתחתית ההר ביכיר המעיין.

גם אחרי שנחרב הגליל, נשאר מתי מספר יהודים בארץ ישראל, ושמרו על הגחלת. ברבים מהכפרים שגרים בהם כיום ערבים, היו קהילות יהודיות מפאורות הן בזמן הבית, והן בזמן הגלות. המיוחדת מכולם היא קהילת פקיעין, שלא פסק הישוב היהודי ממנה מאז ומעולם.

הקהילה היהודית בפקיעין
היתה של יהודים 'מסתעריבים' - יהודים שלא גלו מארץ ישראל. אם נשאל אותם לאיזו עדה הם שייכים - ספרדים? אשכנזים? אולי תימנים? תשובתם תהיה שהם אינם שייכים לאף עדה. החלוקה לעדות נקבעה על פי מקום המגורים בגלות, ואילו הם שייכים ליהדות המקורית, הארץ-ישראלית, שאינה קשורה ואינה תלויה בחלוקה לעדות.

את הישוב ביססו משפחות של כהנים שברחו מירושלים עם חורבן בית המקדש. שמות משפחות הכהנים - תומא, עודה וזינאתי מפאורות את תולדות פקיעין במשך אלפיים שנות אחיזתם בארץ ישראל. הם הקימו בית כנסת בפקיעין, שככל הנראה שכנה בו ישיבתו של רבי יהושע בן חנניה. מסורת בידי יהודי פקיעין, שבמקום בו ניצב היום בית הכנסת העתיק של פקיעין - שם עמד בית הכנסת שנבנה בידי גולי ירושלים, ושם עמדה ישיבתו של רבי יהושע בן חנניה. על מספר אבנים שבהן נבנה בית הכנסת בפקיעין [נגם הוא עתיק יומין], נמצאים תבליטים של מנורה, שופר, מחתה, לולב וארון קודש. בדיקות העלו כי שרטוטים

קדומים ונושא בחובו מן ההיסטוריה המרגשת של עמנו הוא מערת הרשב"י. לא המערה בה הוא טמון, אשר נמצאת במירון, כי אם המערה המפורסמת בה הסתתר בברחו מפני הרומאים. המערה בה למדו סתרי תורה, שמהם נכתב ספר הזוהר. המערה שוכנת במעלה ההר הצופה על פקיעין. החפץ להגיע אליה, צריך להגיע למרכז הכפר, שם לעלות במדרגות המתנשאות מעלה, עד בוואו אל פתח המערה. בפתח המערה מתנוסס

שלט המספר את סיפורו של המקום. בזמן הרומאים היה זה מקום מחבוא בין הרים נישאים, עם קשיי הגעה משמעותיים. כיום המקום מפותח, נסללו כבישים, וגרם מדרגות מגיע עד לפתח המערה. במשך השנים נבנו בתים במעלה ההר עד סמוך לאזור מערת הרשב"י, והשבילים ביניהם מקלים על ההליכה. המערה עצמה כיום קצרה למדי, שאר המערה נחסמה במפולות

